

መድረክ ሲያገኙ ሰው መኮነንና ራሳቸውን ቅዱስ ማድረግ እንዴት እንደሚችሉበት እያሳዩን? መንግሥት መኾን ካልቻለ ፓርቲያቸው ካዝና ገንዘብ መዝብረው ሲካሰሱ እያየን? ይህም ሁሉ ሲሆን እረምሞ እንደነገሰ ነው። «እኔ ዝም በል ባክህ አርፌ ልቀመጥበት»ን የመሠለ ብሶት ማስታገሻ ስንፍና እያለ ማን ለምን? ነሰሳ ይወጣል?

«ሎሚ ሲያብብ ይኖራል። መልካም ይሸታል መኮምጠጡን ካልተወ ግን ምን ይሆናል። ፊት ያጠቁራልና። ጅብ ያህያ ስጋ በጠገበ ጊዜ ጩኸቱ ካገር አያስቀምጥም። እንዲሉ እስቃ ዘነብ የእኛ ዝምታ እንዳበበ ቢኖር በረጋው እየር ላይ ሰላምና ምቹት ያለ ቢመስለን ውስጥ ለውስጥ ሰቅዞ የያዘን የፍርሃት ቆፈን ካልሰቀቀን ህይወታችንን ማኮምጠጡ እይቀርም።

ጅብም ያህያ ሥጋ በጠገበ ጊዜ ጩኸቱ ካገር እንደማያስቀምጥ በፍርሃት ብርድልሰብሰ ጀቡኖን በላያችን የተቀመጠብን ገዥ ስኬታማነቱን ለዓለም ይጮካል። ድምጻችን፣ ሰላማችን፣ መብታችን፣ ነጻነታችንም በእጁ እንዲሆን ያደረግነው በእረምሚችን ነው። መጠየቅን በፈራ የዘቀጠ ሞራላችን እንኮራለን ማለት ይሆን?

ጥበብ - ሕይወት

አሞኛል ያልኹትን አያመኝም ተውኹት
ያስታማሚ ነገር ሲቸግር ዐየኹት
(ከእዝማሪ ዘፈን)

ምሳዳሩ

ፍቅር በሲኦል ከመ ሀሎ እመ ተነግረ ክሱተ
 መኑ ይፈርህ ኩነኔ ወእንተ አምኖን ሞተ
 /ቅኔው የማን ነው?/
 በአማርኛ ስናመሳሰለው
 አለ ካላችሁን ፍቅር በሲኦል ውለጥ
 መገደልን ፈርቶ የለም እጅ የሚለጥ

ብዙ ጸሐፊያን ደጋግመው እንደሚሉት ሀገራችን በኪነት የበለጸገ ሕዝብ ያላት እንደመሆኑ ኑሮውን ከኪነቱ መለየት ኪነቱንም ከኑሮው መለየት ከባድ ነው። ይህ ማለት ግን በየጊዜው በስልጣን መንበር ላይ የተቀመጠ ሁሉ እንደፈቀደው መጠን ሊያዘው እና ሊያዝበት አልኖረም ማለት አይደለም።

አንዳንድ የሀገራችን የሥነ-ጽሑፍ ሰዎች ልዩ ልዩ ዓይነት የማሰርያ ቀንበር እየተበጀለት የኖረውን የሀገራችንን ሥነ-ጽሑፍ በስድስት ዘመናት ይከፍሉታል። ማሳየት የፈለግነው ሥነ-ጽሑፋችን በምን ዓይነት ፈተናዎች ውስጥ እንዳለፈ እንጅ ታሪካዊ ሙግት ለማድረግ ሰላይደደለ ይህን ሰድስት ዘመን እንመልከት።

የመጀመርያው ዘመን የመጀመርያዋ ረዘም ያለች መጽሐፍ /ጦቢያ/ ከወጣችበት ከ፲፱፻ ዓ.ም ጀምሮ እስከ ዘመነ ጥጋቦ ጣሊያን ፲፱፻፳፰ ዓ.ም ያለው ነው።በዚህ ዘመን የተጻፉ ሥነ-ጽሑፋዊ ሥራዎች ነባራዊ ኮተት ያልተለያዘው የእግላለጽ መንዛዛት የፍሬ ሐሳብ እጦት የአዳዲስ ምልክታችን የነበሩባቸው ሥነ-ጽሑፎች ተጽፈዋል። ይበልጡንም ዓላማቸው ተረት መንገር የሆነ ይመስላል። ወይም ከተረታዊ አካሄድ ባልተለየ መልኩ ሥነ-ምግባራዊ ወጎች የሚወገወጉበት ዘመን ነበር።

ጣሊያን ፲፱፻፳፰ ዓ.ም መጥቶ ሀገሪቱን ከመቆጣጠሩ ንጉሡም ጥለው «ላሽ» ከማለታቸው በፊት የተጻፉ ጽሑፎች ከሞላ ጎደል ሲታዩ በቃል ከወረለናቸው ኪናዊ ሀብቶቻችን ጋር በብስለት የማይስተካከሉ ነበሩ ማለት ይቻላል። ግዙፍ ፋይዳ ነበራቸው ማለትም ያዳግታል። የጦቢያን ጠቅላላ ታሪክ እንብብን ከሦስት መቶ ዓመት በፊት ከተዘረፈ አንድ ቅኔ ጋር ብናወዳድረው እንደጠበቅነው ላይሆን ይችላል። የሆነው ሆኖ ይህ ዘመን ሥነ-ጽሑፍ መተዋወቅ የጀመረበት በመሆኑ ንጉሡ ጫና ለማሳደር ወይም ሳንሱር ለማድረግ የጓጉበት አይመስልም። ለነገሩም ዘመኑ

የሥልጣን ምስቅልቅሎቸው የነበረበት ጊዜ እንደመሆኑ ተረጋግቶ ለወንበር የሚያሰጉትን ስሕተት መብት የሚታገሉትን እየለዩ ማጥመድ ባይሞክርም አይደንቅም።

በሥነ-ጽሑፍ ሰዎች ዕይታ ኹሰተኛው የሀገሪቱ የሥነ-ጽሑፍ ዘመን ጣልያን የከተመችበት አምስት አመት ያክል ጊዜ ነው። በዚህ ዘመን ኹሰት እቋሞች እንደነበሩ የሚታወስ ነው። የአርበኝነት እና የገንዳነት።

በጊዜው አርበኝነትን የመረጡ የሀገሪቱ የሥነ-ጽሑፍ ሰዎች ከትጥቅ ትግል ጋር ሥነ-ጽሑፋዊ ትግል ማድረጋቸው የሚታወቅ ነው። ለዚህ ደግሞ ምሳሌ የምናደርጋቸው ዮፍታሔ ንጉሤን ይሆናል። እንደ እሳቸው ሁሉ ከሽለላ እና ቅረርቶ ከእሳቸው ግጥም ተሻግረው በሚጽፏቸው ጽሑፎች በሚበትኗቸው በራሪ ወረቀቶች ስለሀገራቸው ነጻነት ስለብሔራዊ ክብራቸው የዘመሩ ጀግኖችን እያሳየ የተደመደመው የፋሽስት ኢጣሊያ ዘመን ሥነ-ጽሑፍ ለመደገፍ ወይም ለመቃወም የሚያስችል ጠንካራ መሳርያ መሆኑን አሳይቶ ያስፈለገበት ዘመን መሆኑን እንገምታለን።

ሦስተኛው ሀገራዊ የሥነ-ጽሑፍ ዘመን ንጉሱ ከእንግሊዝ ሸሽት መልስ ዙፋን ላይ ከተሰየሙ በታህሳስ ግርግር ዙፋናቸው እስከተነቀነቀበት ፲፱፻፶፫ ዓ.ም ይደርሳል። ወደ ሃያ ዓመት ገደማ ዕድሜ ያለው ሦስተኛው የሥነ-ጽሑፍ ዘመን ደራስያን በብዛት በጥራትም ጨምረው የመጡበት ዘመን ነበር።

ፋሽስቱ የኢጣሊያ ወራሪ በሀገራችን ባህሎችና ወጎች ላይ አጥልቶ ያሰፈውን ደመና ለመግፈፍ የተንቀሳቀሱ ደራስያን ሥራዎቻቸውን እያሳተሙ ለንባብ እብቅተዋል። ለዚህ ምሳሌ የሚሆንን የእስፋ ገብረማርያም የ «እንደወጣች ቀረች» ታሪክ ማጠንጠኛ ነው። በእንደወጣች ቀረች ጣሊያን አመጣሽ ኮማንዶ/ፍሌት አዳሪነት/ ሕይወት ተዳለበታል።

በዚህ ዘመን የነበሩ ደራሲዎች የጻፏቸው እብዛኛዎቹ ሥራዎች በመደበኛ ትምህርት ቤቶች ሳይቀር እየገቡ ለማስተማርያነት ይውሉ ነበር። ከበደ ሚካኤል ከዚህ ዘመን ደራስያን ጋርም ይደመራሉ። በገንደነት ከርመው የንጉሡን ወዳጅነት እንዳያጡ በመስጋት ሥነ-ጽሑፋዊ ጉዝጊዝ ጎዝጉዘው ንጉሡን ተቀበሉ ተብሰው እንዲተቹ መግቢያ መሆኑ ቢታመንም የዚያ ዘመን ተማሪዎች ዛሬም ድረስ የሚያስታውሷቸው የእሳቸውን የመማርያ መጻሕፍት ነው።

ከዚህ በኋላ እራተኛው የሥነ-ጽሑፍ ዘመን ነው የሚመጣው። ንጉሡን ከዙፋናቸው ለማባረር የተደረገው ሙከራ የፈጠረው ደፋርነት ወደ ሥነ-ጽሑፉ ዓለም ገባና ትንታግ ደራስያን ብእራቸውን እንዲያስጮኹ ዕድል ከፈተላቸው።

በዚህኛው ዘመን ማለትም ከ፲፱፻፶፫-፲፱፻፷፮ ዓ.ም ድረስ ባለው ጊዜ ፍጹም ፍርሃት ከሸበባቸው ጥቂት ፈርቶ አደሮች ወይም በጥቅም ከሚደለሉ ጥቂት በልቶ አደሮች ውጭ የሀገሪቱ ደራስያን ሥነ-ጽሑፍን ለሀገራዊ ጥቅምና ፋይዳ ያውሉት ነበር። አብዛኛዎቹ ድርሰቶችም ሽብብ ከያዘን ዘውዳዊ ሥርዓት መላቀቅ ይገባናል ፤ አዲስ አስተዳር ያስፈልገናል፤ ተማርን የምንል ምሁራን ከእንቅልፍ መገንን ይገባናል የሚል ድምጸት ያላቸው ነበሩ። ዘመን ተሻግረው ዛሬ ድረስ የሚያስደምሙን የእቤ ጉበኛ እልወሰድም የሃዲስ ዓሰማዮሁ ፍቅር እስከ መቃብር የበዓሉ ግርማ ከአድማስ ባሻገር ለዚህ ምሳሌዎች ናቸው።

በ፲፱፻፷፮ ዓ.ም እጁውን ገርስሶ ወንበሩን የተቆናጠጠው ደርግ በዛሬው ቋንቋ የሥነ-ጽሑፍን ፋይዳ «ባናበታል» እናም እምስተኛው የሥነ-ጽሑፍ ዘመን ከ፲፱፻፷፮ -፲፱፻፹፫ ዓ.ም የነበረውን ዘመን በሳንሱር ሕግ ቀፍድዶ ያዘው።

በጊዜው የነበረውን ርዕዮተ-ዓለም የሚቀናቀን ፣ ሌላ የፖለቲካ መስመር ለማሳየት የሞክረ ፣ ቅኔ ጠቀስ ጽሑፍ የሞክረ መንግሥት ወይም መንግሥት ነክ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ስመጻፍ የሞክረ ሁሉ ሰላማዊ በሆነ መልኩ በሳንሱር ጽሑፉ ይጣልበታል። አይሆንም ካለም የኃይል እርምጃ ይወሰድበታል።

እዛኛ እና ታዛዥ በማይለየው በዚህ ዘመን ነው ክብሩ የሀገራችን የፖለቲካ ተሟጋች ደራሲዎች የተቀጠፉት። እቤ ጉበኛ እና በዓሉ ግርማ ። ከዚህ በተረፈ ስለጻፈ የታሠረ፣ ስላሰበ የተገረፈ፣ ስላነበበም የተቀጣ ሞልቷል።

እኛም ያንገሸግሽ የነበረው የደርግ ዘመን ሊጠናቀቅ በሰማንያ ለስት መጨረሻ እና በሰማኒያ አራት መጀመርያ ላይ ብሶት አፍኗቸው የነበሩ ድርሰቶች በሳንሱር እየተገነጠለ የወጣባቸውን ጽሑፍ እያክሱ አሳትመዋል።

ዳሩ በነጻነት ደረጃ ይህን እንበል እንጅ በደርግ ዘመን የሀገሪቱ የሥነ-ጽሑፍ እና የንባብ ታሪክ እኛም የመጠቀሱት እንደነበር መካድ ያዳግታል። የኢህአዴግን መግባት ተክትሎ የተንኮታኮተው ኩራዝ አሳታሚ ለሀገራችን ሥነ-ጽሑፍ ዕውን እደ ኩራዝ ብርሀን የለገለ መሆኑን መካድ ያዳግታል።

እሁን ያለንበት ስድስተኛው የሥነ-ጽሑፍ ዘመን የተጀመረው በ፲፱፻፹፬ኛ ዓመተ ምሕረት ነው። ከዚያ ወዲህ ብዙ መውጣት እና መውረዶች ደርሰዋል።

በሀገሪቱ ታሪክ ታይቶ የማይታወቅ ሕገመንግሥታዊ መብት የተሰጠው በዘመነ ኢህአዴግ ነው ። ሕገመንግሥቱ ሳንሱር ማድረግ ኃጢአት ነው ሲል ይደነግጋል። የኢትዮጵያ የድርሰት እና የሚዲያ ሰዎች ሳንሱር ሊደረግባቸው አይገባም ብሎ በደርግ ላይ የነበረውን ህዝባዊ ጥላቻ ወደ

እሱ ፍቅራዊ ዘመቻ ለማስቀየር የሞክረው ኢህአዴግ መብቱ የተፈቀደላቸው መብታቸውን መጠቀም ሲጀምሩ ጥቂት እንኳ መታገስ አቃተው። መሸወዱ ገባው።

አይሻሻልም። የሀገመንግሥት መሻሻል በኢህአዴግ መቃብር ላይ ነው የሚለው ገዥ ፓርቲ የሰጠውን ሕገመንግሥታዊ መብት የሚነፍግበት አዳዲስ እቅድ አወጣ። ሕገመንግሥቱም መተዳደርያ ሳይሆን የማጣቀሻ አካዳሚካል ሰነድ መሠለ። የተሰጠው መብት በአዋጆች መጣስ ጀመረ። በደራሲያን እና በሚዲያ ሰዎች ላይ ከባድ ቀንበር ተጫነ። የጸረ-ሽብር አዋጁ እነጋግሮ ሳያበቃ ሰላማዊ የመሰለ በብርሃን ፍጥነት የወጣ የቀድመ ምርመራ ውል ደግሞ ይህን የጸረ-ሽብር ውል በመታከክ መጣ።

ታሪክ - ጽፈት

የቀድመ ሥልጣኔ ባለቤት ነን ስንል የጽሕፈት ታሪካችንንም አካተን እያወራን ነው። ስልጣኔ የዐባይን ተፋሰስ ይዞ ዘመተ ክሚሉት እነጻጋዩ ገ/መድኅን የኢትዮጵያ ክፍሉ ስለመቅደሙ ይናገራሉ።

በእርግጥ የኢትዮጵያ ቀዳሜ ሥልጣኔ ሁለገብ ነው ማለት ያስቸሳል። በዜማ በጽሕፈት በኪነ-ሕንጻ በንግድም ጉዳይ የሚጠቀስ ስልጣኔ ከኢትዮጵያ የታሪክ ማኅደር ጠፍቶ አያውቅም። ያፊዳዊ ዜማና ሌሎች አንዳንድ ነገሮች የሀገሪቱ ብቻ መለያ የሆኑ ሥልጣኔዎች መሆናቸውን ሳንዘነጋ!

በዚህ መነሻነት የኢትዮጵያ ጽሕፈት ታሪክ ከሀገሪቱ የሀገርነናት ታሪክ ጀምሮ የሚጠቀስ ታሪክ አለው። በድንጋይ ላይ የተቀረጹ ከምንሳቸው ፊደሎች ባለፈ ዕድሜ ጠገብ የሆኑ የብራና ላይ ጽሑፎችም እንዳሉ ይታወቃል።

እዚህ ላይ አንድ ቁም ነገር ማንነት የግድ ይላል። የኢትዮጵያ ሥነ-ጽሑፍ ክፍል የሚጠቅሰው የጽሑፍ ታሪክ ካለው ስምን ዓለማዊነትን አልተጎናጸፈም? ስለሆሜርና ስለሶቅራጥስ አለዚያም ስለአማር ሃያምና ሸክሲፒር ጽሑፎች ሲነሣ እኮ ስለየሀገራቱም የቀደመ የሥነ-ጽሑፍ ታሪክ አየታተተ ነው። ጥበብን ፍለጋ ወደ ምስራቅ መሄዳችን የሚነገርልን ኢትዮጵያዊያን ለመሆኑ ክፍልስፍና እና ክፍልስጋር ያለን መስተጋብር ለዓለም መነጋገሪያ ያልሆነልን ለምንድን ነው? ግሪክንስ ማን ቢመርቃት?

አንዲህ ዓይነት የሚያወያይ ነገር ሲመጣ አየጠላሁት የመጣሁት ነገር በሰሜት ብቻ (ethnio-centric) ክርክሮችን ነው። እንግሊዞች ሸክሲፒርን ክስቅሙ በላይ ይክቡታል ብሎ የሚያወራ ጎበዝ ራሱን ግን ከማንምና ከምንም በላይ ነኝ ብሎ ያውጃል።

በመሠረቱ በራስ ለመተማመን መሞከር ድንቅ ነው። መሠረት የለሽ በራስ መተማመን ግን ትዕቢት ብቻ ነው ሊሆን የሚችለው።

በአፈታሪክ በመመሥረት በሥነ-ተረት በመታገዝ ትንሽ መግቢያ የምትሰጥ ዘገባ በመፈለግ አያስፋፋና አያባዝ አውርቶ ደረትን ለመንፋት መሞከር ፋርሽ ነው። ተራ የቁራ ጩኸት።

የሆነው ሆኖ ሀገሪቱ የብዙ ነገሮች ምንጭ መኾኗን ሳንክድ፣ ግዕዝ የመጀመሪያው የዓለም ቋንቋ ነው የሚለውን ግን አንዴት ማሳመን የቻላል?

ስለጽሕፈት ታሪካችንም ሲነሣ ከዚህ የተለየ ነገር አይደለም የሚታየው። ስለሆሜር ሲነሣ «አባክህ አኛም ሀገር ሆሜር አለ አጋጣሚውን አጥቶ ነው» የሚሉ አሉ። ይሁን እንጂ ለሆሜር ምን ዓይነት አንክብካቤ ተደርጎለት በቅኔ እንደመጠቀ ለመናገር ድፍረት የላቸውም። መነሻው ውሸት ነውና!

የባሉት ደግሞ « ሆሜር? ሆሜር ከየት ያመጣው ቅኔ ነው? ከኢትዮጵያ ወስዶ ነው አንጅ » ብለው ይዳፈራሉ። የዚህ ዓይነት አለልች ድፍረቶች ከካፌና ከድራፍት ቤት ወጥተው ወደስብሰባ አዳራሾችና የጥናት ሲሞፖዚዮሞች መግባት ጀምረዋል።

የምናወራው ምንድን ነው? መሠረታችን ማስረጃችን ማጣቀሻንስ ምንድን ነው? አንዲህ ዓይነት ተረት ነክ ኩራትን የሚሞግቱ ግለሰቦችንስ እንደ መናፍቅ ማዩት ለምን አስፈለገ?

አሁን ወደተነሣንበት ነጥብ እንመለስ። የኢትዮጵያ ጽሕፈትና ሥነ-ጽሑፍ ለምንድን ነው ነጥሮ ያልወጣው? እንደእነ ሸክሲፒር ዓለማዊ ስም ያለው ደራሲ ያጣነው ለምንድን ነው? ክተጻፉ በሽህ ዘመናት ያሳለፉ የብራና መጻሕፍት ከታሪክነታቸው ባለፈ በይዘታቸው ዕውቅና ያላገኙት ለምንድን ነው? የራሷ ፊደል ያላት ብቸኛ አፍሪካዊት ሀገር የምትባለው ሀገራችን ቢያንስ ዘመናዊ ደራሲዎቿ የጻፉት አንኳ ሥራ በአፍሪካ መድረክ ዕውቅና ያጣው ለምንድን ነው?

ቅኔ በሚባለው ኢትዮጵያዊ ጥበብ የተጠበቡ ባለቅኔዎቻችን ለምንድን ነው በጎረቤታችን ሱዳኖች ዘንድ እንኳ የማይታወቁት? እውን እንደመሠረተ-ተረት ተሟጋቾች ኢትዮጵያ ዘመን አይሸፈ ሥነ-ጽሑፍ ገንብታለች? ወይስ ዕውቅና እንዳይቸራቸው የዘመን እርግጥን አለባት?

አኛ ወሬ ብቻ ነው የተጠናወተን። ፈላስፋው ዘርዓዖዕቆብ የመጠቀ ፈላስፋ ነው ብለን በሚጮህ ደምጽ ለድራፍት ጠጭዎች እናውጃለን። ስለፍልስፍናዎቹ ግን አንዳች ዕውቀት የለንም ።

ብዙዎቻችን እንዲሁ ነን። ማስረጃ ፈልገንና አጣቅሰን ሳይሆን ሲባል የለማነውን አንጠልጥለን እንነሣለን። ተረት ለምተን ሳናጣራ ተረት እናዛምታለን። ስለጽሕፈታችን ሲወራ የጽሑፎቹን ይዘት፣ የደራሲዎቹን

ማንነት፤ የተጻፈበትንም ቋንቋ ላናውቅ እንደማርያም መቀነት የረዘመ ተረት እንተረትራለን።

ቋንቋ ሕዝብ መንግሥት

ቋንቋ መግባቢያ ነው፤ ይሁንም እንጅ ላይንስና ጥበብ ነው። እያንዳንዱ ቋንቋ ደግሞ ለራሱ ምሉዕ ነው። ብሎም የየራሱ ፍልስፍና አለው። ቋንቋ ሀብት ነው፤ መገለጫም። ማንነትን ዕለቤን ዘመንን ሥልጣኔን ሁሉ ይገልጻል። የሠለጠነ ሰው አብዝቶ በቋንቋው ይጠቀማል። አብዝቶ በመጻፍ!

ቋንቋ የአብሮነት መሣሪያ ነው። ቋንቋ ያፋቅራል። ያቀራርብማል። ልበ ሙሉ ያደርጋል። ይወለዳል። ያድግና ይሞታል። እንደሰው ልጅ። (መወለዱን ዐየሁ ብሎ የሚመሰክር ባይኖርም ስለማደጉና ስለመሞቱ ብዙ ምስክር እናውቅ ይሆናል)

እኛ ሀገር! ከዘመነ ኢህአዴግ ጀምሮ ብዙ ጉርምርምታዎች ይነሣሉ። የብሔሮች እና ቋንቋዎች እኩልነት የተረጋገጠ ነው ይባል እንጅ በተለይ ቋንቋ ላይ ጭቆና የለም ማለት ዘበት ነው። ጭቆናዎቹ ግን ቀጥተኛ አይደሉም። በእንድ ኢትዮጵያዊ ክተማ በአንግሊዘኛ ወይም በቻይንኛ የመንገድ ላይ ምልክቶች ከተሰሩ፤ የብዙኃን መገናኛ ቋንቋ ደረጃ ካልወጣለት፤ የትምህርት ሥርዓቱ ወጥ በሆነ መንገድ የሚተዳደርበት ቋንቋ ከሌለው ጭቆና ያልሾነው ምን ነው?

ኢትዮጵያ ለአሀጉሪቱ ብቸኛ ባለፊደል ሀገር እንደሆነች ይነገራል። በዚህ ፊደል የሚጠቀሙት ኢትዮጵያዊ ቋንቋዎች ግን ውስን ናቸው። ብዙኃኑ የላቲን ፊደልን መጠቀም መርጠዋል። ለዚህ ምክንያት የሚባለው በቋንቋዎቹ ውስጥ ያሉ እንዳንድ ድምጾችን የሚወክሉ ምልክቶች ወይም ፊደላት በአማርኛ ፊደላት ውስጥ ስለሌሉ ነው።

በአርግጥ ፊደል ካልቀነስን ብለው የሚደነፉ ያገራቱ ምሁራን ጉንጭ አልፋ መግታቸውን ትተው ለዚህ መፍትሔ ቢሸቱ የተሻለ ነበር። ይህን ኃላፊነት ለደራሲዎች ብቻ ትቶ ዝም ያለው መንግሥትም ቢሆን ምሁሮቹን ለዚህ ቢያነሳሣ ጥሩ ነበር። ፊደሎቹ ለኹሉም ቋንቋዎች የሚያገለግሉ እንዲሆኑ ማስደረግ ላይ።

በእንድ ወቅት ፕሮፌሰር እንድርያስ አሸቴ በለንደን ወስጥ ወደ አራት ቢሊዮን ፓውንድ የሚያወጡ የኢትዮጵያ ቀደምት መጻሕፍት እንደሚገኙ ተናገረው ነበር። ፊደላቱ በማይታወቁበት ሀገር ይህን ያህል ክብር ሲሰጥ እኛ ባለቤቶቹ ቋንቋችን ለማስተዋወቅ አንዳች እንቅስቃሴ አናደርግም።

ያለንበት የፌደራሊዝም ሥርዓት ቋንቋዎች እርስ በእርስ እንዲደጋገፉ ሳይሆን እንዲገፋፉ የሚያደርግ ነው። ይህን ተከትሎ በተለይ አማርኛ እና ግዕዝ ከነፊደላቱ የቤተክርስቲያን ብቻ ኃላፊነቶች እየሆኑ ነው።

አማርኛ! ከብሔራዊ ቋንቋነቱ ከሀገራዊ ሀብትነቱ ይልቅ የነፍጠኛ ቋንቋ ስለመሆኑ አብዝቶ ይለበካል። በጊዜው የተወናበዱ ፖለቲከኞች እና ለእነሱ መጠቀሚያ የሆኑ ግለሰቦች ብሔራዊ ሀብት ስለሆነው ቋንቋ መናገር ያስጠላቸዋል። አውቃለሁ ብለው መመስከር ያንገሸገሻቸዋል። ድጓጋይ መወርወርና አማርኛ መናገር ያስቀጣል ብሎ ትምህርት ቤት ውስጥ የለጠፈ መሳይም ይህን ድንቁርናውን በእንድ ሌሊት እዳብሮት እንዳላደረ እንረዳለት!

የመንግሥት መሥሪያ ቤት ስያሜዎች፤ የባለሥልጣናት ንግግሮች፤ የብዙኃን መገናኛ ዘገባዎችና ዝግጅቶች በተባራሪ እንግሊዘኛና የባዕድ ቋንቋ ካልታጀቡ ውድቀት እየመለሰን ሁሉ ቦታ እንሰታለን።

የሚያስገርመው ሀቅ ግን እኒህ ተምረናል ብለውም ይሁን ጠልተናል ብለው የውጭ ቋንቋ የሚመርጡ ደካሞች የሰፈለፉትን ለመጻፍ

ያቅታቸዋል። ወይም ተጽፎ ቢሰጣቸው ለጎረቤት ያስነብቡታል። በመሠረቱ ከቋንቋው የተምታታበት ትውልድ ማፍራት ሀገርን እንደመበተን ቁጥር ነው።

ንባብ

እንደኛው መንግሥት ትኩረት ለጠኹት ያለውን ሌላኛው መንግሥት ትኩረት ይነሣውና የተጀመረው ቆሞ ይቀራል። በዚህ የተነሣ ሀገራችን በተለያዩ መንግሥት የተለያዩ ገጽታ ይዞ ቆይታለች።

ሀገርን መለወጥ የሚቻለው ግን በፖለቲካ ድርቅና ብቻ አይደለም ። በኢንዱስትሪ መበራከት ብቻም አይደለም ። በቴክኖሎጂ ወረረሽኝና በሕንጻ ጋጋታ ሀገር ለመለወጥ ማለብ ሞኝነት ነው። ከኹሉም በፊት የለው አካምሮ መበልጸግ አለበት። የሕዝብ ባህል፣ የሕዝብ ኅሊና፣ የሕዝብ እሴቶች መጎልበት አለባቸው።

እእምሮው ባልነቃና ማመዛዘንን ባልደፈረ ማኅበረሰብ ውስጥ ዘመኑ ያፈራቸው የቴክኖሎጂ ውጤቶች በሙሉ ከሳራቸው ያመዝናል። ለአኩይ ተግባርም ይውላሉ። ንቃት ባልተዘራበት ማኅበረሰብ የግድግዳ ስልክ በየሥፍራው ማቆም በነጋታው ስብርባሪ ለመለቃቀም ነው። ባልተማረ የኹለተኛ ደረጃ ት/ቤት ተማሪ ኪስ ሞባይል ማስቀመጥ ዘፈን ስትሰማ ዋል ማለት ነው።

ንባብ ራሳችንን የምናዝናናበት ብቻ ሳይኾን ዕውቀታችንም ጭምር የምናሳድግበት ትልቁ መሣሪያችን ነው። በተፈጥሮ ሳይንስ፣ በማኅበረሰብ ሳይንስ እና በፍልስፍና ውስጥ ያለን እውቀት ልንገባ ያምንችለው መጽሐፍ ወስጥ ነው።

ንባብ ከደማችን ጋር የተዋሃደልን ስንቶች ነን? መጽሐፉን እንብቤዋለሁ ብለን ተራ ወሬ ለማውራት ሳይሆን ከማንበብ መፍትሔ ይገኛል ብለን የምናነብ ስንቶች ነን? የዩንቨርሲቲ ተማሪ ሆኖ ጫት መቃም እንጅ አንበቦ መወያየት የዚህኛው ትውልድ መገለጫ አልኾን ብሏል።

ማንበብ ደመኛው የሆነ ትውልድ የትም አይደርስም። ሌላው ቀርቶ የመብትና ግዴታው ልክ ከየት እስከ የት እንደሆነ አያውቅም። ለምን እንደመጣና እንዴት እንደሚሄድ አያውቅም። ማን እንደሚያስተዳድረውና እንዴትም እንደሚያስተዳድረው አያውቅም። የማያነብ ትውልድ ለጨካኞችና ለአምባገነኖች መፈንጫ ከመሆን የዘለለ ተልዕኮም ዋጋም አይኖረውም። ሆኖም እስከሞላ ድረስ ረግጦም ይሁን ተረግጦ ቢኖር አይሰማውም ።

ታዲያ የማንበብ ልማዳችን እናሳ ነው እየተባለ እከመቸ ይኖራል? ከጥበብ፣ ከዕውቀት፣ ከፍልስፍና፣ ከአይዲዎሎጂ ውይይቶች ኹሉ ራስን አቅቦ ሰው ስንት ዘመን ይኖራል?

ትውልዱ መንግሥትን ማስጨነቅ አለበት። መዝናኛ ቦታዎች ተብለው በሚለየሙ ቦታዎች አልኮል ሳይኾን መጽሐፍ ማግኘት እንዳለበት ዐውቆ መጮሕ አለበት። (ሀቁ አረቂና ጫት ቤቶች ከመኖሪያ ቤቶች ይበዛሉ እንኳን እና ከቤተ-መጻሕፍት) ከኢንተርኔት ይልቅ የጫት እንቅስቃሴ ለምን ቀለጠፈ ብሎ መጠየቅ የተውልዱ ድርሻ ነው። ደራሲዎች ከሚሸጡት መጽሐፍ ይልቅ ትንባሆ ፋብሪካ የሚሸጠው ሲጋራ ለምን በዛ ብሎ ማስጨነቅ አለበት።

መንግሥታችን ሥነ-ጥበብን በማበረታት፣ ድርሰትን በማለፋፋት ፕሬሶችን በማጠናከር ተደናቂ አይደለም። ይልቁንም ኹሉም ተወቃሽ ነው። ዛሬም ደራሲዎችና ጋቤጠኞች ያማርራሉና!

ከዕለት ዕለት እያሻቀበ ለመጣው የኅትመት ዋጋ የመስበ ዜናዊ መንግሥት በአደባባይ አንደማይመለከተው ነግሮናል። ትውልድ እቀርጸለሁ ሀገርም እስተዳድራለሁ ብሎ የተቀመጠ መንግሥት የህትመት ዋጋ ከአቅም በላይ ሲንር ለምን አንደማይመለከተው ሳይንሳዊ ማብራሪያ ሊሰጠን ባይችልም!

ይህ መንግሥት አደንቁሮ የመግዛት ፍላጎት እንዳለው ይወቀሳል። መብቴን የማያውቅና የማይጠይቅ ትውልድ በማፍራት! ስለዚህም ደራሲዎችና ጋዜጠኞች ሲላቀሱ ቀና ብሎ አያያቸውም ።

ይህ ሀሜት አውነት ሆኖ የሚታየን የግል ፕሬሶች በየጊዜው ከአገልግሎት መስጫ ክልል ውጭ ሲሾሆኑ፤ የወረቀት ዋጋ አያደር ሲንር መንግሥትም ከወረቀት ላይ ቀረጥ ሲለብስብ ስናይ ነው። ስለዚህም ነው መንግስታችን ከጥበብ ጋር ጸብ አለበት የሚባለው።

ከአንደኛ ደረጃ እስከ ዩኒቨርሲቲ ድረስ መጽሐፍ ገዝቶ ለማንበብ ባለአቅም ስንት ነው? ቤተ-መጻሕፍትም ማስፋፋት ላይ ምን የመስለ ልማድ እንዳዳበረልን እንይ? መረጃ እና አውቀት የማግኘት መብት አለኝ ብሎ ለሚጠይቅ የአውሮፓን ኳስ ከሚያሳይበት የተጣበበ ጊዜ ጥቂት ፋታ ባገኘ አዳራሽ ውስጥ የመንግሥት ጋዜጣና ጥቂት የመንግሥት ፖሊሲዎች ተበትነው ቤተ-መጻሕፍት ይባልለታል።

ሐሳብን የሚፈራ ጠቢብ

ብዙው ደረቁን ጠጅ ግፍ እየሰከረ
የሰማይ የምድሩን እየቀባጠረ
የሽን ያልሽን ነገር ተናገረ
ከበደ ሚካኤል

በዚህ ጥበብ ዘርፍ እለን የምንል ብዙዎቻችን የመብት ጥያቄ ስንሰነዝር ኪነ ጥበባችን ለዚህ ሀገር የደም ሥር መሽኗን ለማሳመን አወቃቀሩ የሠመረ ንግግር እንተረትራለን። የትኛዋ ኪነ ጥበብ ለሀገር ደም ሥር እንደሆነች ብንጠየቅ ለመመለስ ዐይናችን የሚፈጥ ጥቂቶች እንዳይደለን ሳንዘነጋ !

ብዙዎቻችን ኪነ-ጥበብን ውስጧ ገብተን እየዋኘን እያጸከርን እንድንጠቀምባት ከዚህ ሲዘል ኪነ-ጥበብ ስለሚኖራት ውለታ እየቀበጣጠርን የምንፈልገው ይፈጸምልን ዘንድ እንማልላለን። ይህ ታዲያ በጎ ነው? እንድ ምሳሌ እንመልከት። በአንድ የደንቆረ የቴሌቭዥን ድራማ ላይ መልኩ የታየለት ተዋናይ፣ ወይ ለአንድ ባሰሥልጣን ሞት የእንጉርጉሮ ግጥም የጻፈ፣ ወይም የገዥው ፓርቲ ተቀናቃኞችን በልቦለድ የሰደበ ጸሐፊ ከሌላው ዜጋ ተለይቶ ኮንዶሚኒየም ቤት በልዩ ትዕዛዝ እንዲሠጠው ቢጠይቅ እያሥቅም? ከጀግናው ይልቅ እንጋቺ እየቀደመ!

በእርግጥ ኪነ-ጥበብ ሐሳብን ማራመጃ ስትሽን የሀገር ደም ሥር ትሆናለች። ሐሳብም ሲባል እዲስ ዕይታ እዲስ መንገድ እዲስ ሕይወት ማለት ነው። በመሠረቱም ኪነ-ጥበብ የሰዎች ክግሎት እናት ፣ የሰዎች ስሜት የደም ጠብታ፣ የሰዎች እርካታ ቁንጮ፣ የሰዎች እንድነት መተሣሰሪያ ገመድ ናትና የሀገር የደም ሥር ናት ቢሏት ቢያንሳት ነው።

በደም ሥራችን የሚሯሯጠው እዲስ ደም (በአክሲዮን የበለጸገ) ሲሾን እንጅ ያደፈ (በካርቦን ዳይ ኦክሳይድ የተበከለ) ደም ቢሆን ጤና ሊሾን እንደማይችል ልባችን ይነግረናል። ለዚህም ነው ከፍ ብዬ ኪነ-ጥበብ በእዲስ ሐሳብ ካልታጀበች በስተቀር እጉል ነው ያልሹት።

ተስከንትረን እዚህ ከደረስን ወደዋናኛ ነጥባችን እንመለስ። ሐሳብን የሚፈራ (የማይፈጥር) ደራሲ ማንን ይመራል? ሐሳብን የማይፈልግ ማኅበረሰብ የት ይደርሳል?

ስለ ምዕራባዊያን ሥልጣኔ ሊወራ ቀድሞ የሚመጣልን እንባቢነታቸው እንደመሆኑ የሚያነቡት ምንነትም እብሮ ሳይታስብ አይቀርም ። ዘመናዊ ጽሕፈትን እና የኅትመት ጥበብን ስንወርስ የሐሳብ ፈጠራን እና ምጥቀትን እንደዘነጋነው መገመት እንችላለን።

«የፈረንጅ ቋንቋ የተማረ ሰው ለሥራ ሲፈለግ እና ሲከበር ስለታየ የቋንቋ ትምህርት በዚያ ዘመን ተፈላጊ ሆነ » (IDRIE) እንዲሉ መርስኤ ነዝን ወ/ ቀርቆስ እወሳኝነትን የገረፍታ እይነት በጨረፍታ ነው። ስዚህም ይመስላል በተለያዩ ጥበባዊ ሥራዎቻችን ውስጥ ካርቶኑን እየተቀበልን ብስኩቱን የምናሸቀነጥረው።

በፊደሎቻችን ምን ሠራን?

የክርስቶስን ልደት ተክትሎ ምናልባም ከዘመንና ዕለት ጥምቀቱ እስቀድሞ ፊደል የተቀረጸባት ሀገራችን በፊደሎቿ ስስተደረሱ ድርሰቶች ሊወራ ቢቻልላት እንኳ ስለ ድርሰቶቹ ሐሳብ ምጥቀት እያወጋን ኹለት ምዕራፍ የሚሾን አንጓዝም።

በሀገራችን ሥነ-ጽሑፍ ውስጥ ስለ ሐሳብ እዲስነት፣ ስለሞጋችነት፣ ስለአፈንጋጭነት፣ እያነሣን ብንወያይ እብዝተን የምንጠቅሳቸው በመንፈሳዊ ትምህርት አልፈው ጸድቅነታቸው ስለሚነገርላቸው ጸሐፍት ይሾናል። ከዘመነ ጽድቅ ተሸቀንጥረን እሁን ወደ ተነክርንበት ዘመነ ሉሳዊነት መጥተን ብንጠይቅስ? ስንጠይቅም ስለፈጠራ ሥራዎች ቢሾንስ? ጉንጭ ከሚያለፉ ነጭ ላብን ከሚያመነጭ ሙግት ጋር ከጣቶቻችን ቁጥር ያልዘሰሉ ፈጠራዎችን እንጠራ ይሆናል።

የኾነው ሆኖ በርካታ መጻሕፍት በአንድ ሣምንት ውስጥ እየታተሙ ባሉባት ሀገር ሐሳብ ምን ቦታ እየተሠጠው ነው? ለመኾኑስ ሐሳብ ሐሳብ የምለው ምን ስለኾነ ነው?

የጥበብ ኹሉ የጥበብነት መገለጫ አዲስ ዕይታን አዲስ ሐሳብን አዲስ እቅጣጫን ማመላከት መቻል ነው ብዬ ስለማምን ነው። «ፈጠርኹ የፈጠርኩትንም በጽሑፍ አቀረብኩላቸው» የሚል ደራሲ ነኝ ባይ የፈጠረውን ነገር እዲስነት ሊገልግልን ይገባል የሚል ብርቱ አቋም ስላለኝ ነው። ያለዚያ ከ «ፈጠርኩ» በፊት «ዘገብኩ» ን ሊነግረን ይገባል የምትል ግብረገባዊነትን ለማስታወኩ!

ልቦለዶች በፈጠራ ሥራዎች ሥር ናቸው ። አዲስ ዕይታን አዲስ ሐሳብን ሊያመጡ ይገባቸዋል እንጂ ክነበርንበት ማግባራዊ ትንክክ ስንዘር ካላንቀሳቀሱን ስለምን ተደጉለው ይቀርቡልናል? በግሌ ደራሲው ስለፈጠራቸው ገጸባሕርያት የዕለት ክዕስት ኑሮ የማወቅና የመስማት ጉጉት የለኝም።

ደራሲው ፈጠርኩት ያለውን ሐሳብ የማወቅ እንጂ የአርሱ ገጸባሕርያት የሚያደርጉትን አሰጥ እገባ፣ የውርስ ፉክክር፣ የመጠፋፋት እለዚያም የመለማማት ጉጉት እያነበብኩ ጊዜና ገንዘብ እንዳባክን የሚያውጅ የጥበብ ሕግ ያለ ስላልመሠለኝ መቀናጣት እይሆንብኝም።

በሀገራችን ስለ ሥነ-ጽሑፉ ሲወራ እንደብርቅ የሚወራ የሥነ-ጽሑፍ ውለታ ግብረገባዊነትን መስበክ ነው። ለዚህም ይመስላል ወጣ ያለ ሐሳብ ያላቸው የውጭ መጻሕፍት እንደ እርኩስ መንፈስ አማጭ የሚቆጠሩት። የእገሌን መጽሐፍ ያነበባችሁ ጸበል ተጠመቁ እስከመባል የተደረሰው ለአዲስ ሐሳብ ካለን ጥያቄነት እለዚያም ግድ የለሽነት ይመስላል።

ይህ ሊባል አዳዲስ የብልግና እና የጋጠመጥነት መርኾዎች እየወጡ በሥነ ጽሑፍ ይለነዱ ማለት አይደለም። ጥሩ ሥነ-ጽሑፍ የግብረገብ መማርያ ብቻ የኾነለት ማግበረለብ መጥፎ ሥነ-ጽሑፉን ካላገኘ መለኪያውን እንደሚያጣ በማመን ነው።

ሥነ-ጽሑፍ የአዲስ ሐሳብ መድረክ እንጂ የምክር እና የተግላጽ ብቻ አይደለም። ሰዎችን መለወጥ፣ ዓለምን ማለናዳት፣ ሁነትን መፍጠር የሚቻለው አዳዲስ ሐሳብን በማመንጨት እና ዕይታን በማሳየት እንጂ በምክር እና በተግላጽ ብቻ አይደለም ።

ተግላጽና ምክር ብቻ የሰውን ሕይወት የሚቀይር ቢኾን መጽሐፍ ቅዱስ ክኹሉም ምሉዕ አልነበረምን? Nooman የተባሉ ጸሐፊ ያሉትን እዚህ ላይ እንደምሳሌ መጥቀስ ሳይበጅ አይቀርም ።

„ the bible helped to form opinion against usury, but its influence was not predominant... „ መጽሐፍ ቅዱስ እራጣን የሚያጣጥል አስተምህሮ ይነረው እንጂ ለእቅመ ቅድመ ቁጥጥር የሚበቃ ተጽዕኖ ግን አልፈጠረም »

ስለዚህ መኾኑ ነው አዳዲስ ሐሳብን በሥነ-ጽሑፉን ማግኘት የሚኖርብን። ፊደሎች ተፈጠሩ የተባሉበትን ረዥም ዘመን እቆይተን ዘመናዊ ሥነ-ጽሑፍ ተጀመረ የተባለበትን ያለፈውን እንደ መቶ ዓመት እየመላለሰን ብንመለከት አዲስ ሐሳብ በመፍጠር ሳይ የተጉ ደራሲያን እና ድርሰቶቻቸውን ማግኘት ይጨንቀናል።

ሐሳብን የማይፈጥር ደራሲ ደግሞ ኪነ-ጠቢብ ነኝ ብሎ ሊናገር ይከብደው ይገባል። ሐሳብን የማይፈልግ እንባቢም አንባቢ ነኝ ሊል ይከብደው ይገባ ይመስለኛል። በኪነ-ጥበቡ ምን አገለገልኩበት ብሎ መጠየቅ ግብረገባዊነት

ሲኾን ምን ተገልጿልኩበት ብሎ ለሥጋዊ ኑሮው የሚኾንን መንገድ ለመቀየስ ማለብ ደግሞ ኢግብረ ገባዊነት ነውና!

ያፊዳዊነት..

ኢትዮጵያ የራሷ የኾነውን ቅኝት የፈጠረችው ከአንድ ሺህ አምስት መቶ ዓመታት በፊት መኾኑን ሳንከራከር አንስማማለን። መቼም በስማ በለውም ቢኾን ስለቅዱስ ያፊድ ያልሰማ አይኖርምና። ይኸኛው የኢነ-ጥበብ ዘርፍም እንደፊደሎች ምን ተሠራበት የሚል ጥያቄን እናነግሳለን።

ማኅሌታይ (ዐሳቢው) ያፊድ ባበረከተልን ማኅሌት ምን ሠራንበት? የዘመናዊ ሙዚቃን ዕሳቤንስ ከተቀበልንበት ጊዜ ጀምሮ ዘመናዊ ባልነው ሙዚቃችን ምን ሠራን?

ከፍ ዝቅ በሚለው የሙዚቃ መድረካችን (ኢንዱስትሪ?) አወዛጋቢ ታሪኮችን እና እውነታዎችን እናገኛለን ። አደገ አላደገም የሚለውን ሙያዊ ሙግት ለቀደሙት እና አሁን ለመጡት የሙያው ሰዎች ለጥተን ይኸኛው የኢነ ጥበብ ዘርፍ ምን ተሠራበት ብለን እንጠይቅ።

ለምለሚቱ አገራ ብሎ መዝፈን ለአንድ ዜጋ ልብን ደስ የሚያለኝ መኾኑ የማያጠያይቅ ቢኾንም እየተራቀቀች እና በድህነት ውስጥ እየተርመጠመጠች ላለች ሀገር ለምለሚቱ አገራ ብሎ መዝፈኑ ምን ያክል ድረስ ያራምዳል?

ሥነ-ጽሑፍ ውስጥ ግብረገባዊነት ትልቅ ቦታ እንደሚሰጠው መጠን ሙዚቃ ውስጥ ደግሞ ስለሀገር መዝፈኑ ወላዊ የኾነ ቅቡልነት ያለው ይመስላል። ከመዝፈኑ ላይ ጥያቄ ማንሣት ቢቸግርም አዘፋፈኑ ላይ መጠየቅ ግን ይቻል ይመስላል።

አዎ! ስለሀገር መዝፈኑ ላይኾን ስለሀገር ምን ተዘፈነ የሚለው ያነጋግራል። ደግሞስ ስለሀገር የትኛው ተዘፈነና? ስለጎንደር ቢዘፈን ከቴዎድሮስ ውጭ ሌላኛውን የጎንደር ገጽታ የሚያሳይ አይደለም። ስለጎጃም ቢዘፈን ከበላይ ውጭ ሌላኛውን ገጽታ የሚያሳይ አይደለም ። ስለጉራጌ ቢዘፈን ከክትፎ ውጭ ሌላኛውን ገጽ የሚያሳይ አይደለም ወዘተ. አዲስ ሐሳብን ፈልጎ ማግኘት አጀግ ከባድ ሥመሥላል።

ተሠርተው ካደመጥናቸው ሙዚቃዎች ወይም አኹን አየተሠሩ ያሉ ሙዚቃዎችን ስናዳምጥ ተደጋጋሚ ነገሮችን እንሰማለን ። መደጋገማቸውን ለመቃወም ተነሳሽነቱ የለኝም ። ሐሳብ ግን ይህን ያክል ክቡድ የኾነው ስለምን ይኾን?

ሙዚቃዎቻችን አዳዲስ ዕይታ እያየንባቸው ነው ወይ? ለዚህ አዎንታዊ መልስ ለመስጠት የሚደፍር ያለ አይመሥለኝም። ሙሉ በሙሉ ለማለት በሚያሥደፍር ደረጃ በተለይ ዘመናዊ ሙዚቃችን ባሕር ተሻግሮ የሄደ ይመስላል። ይህ ከፋት አይደለም እንኳ ቢባል ባሕር ተሻግሮ ምን እመጣ ብሎ መጠየቅ ተገቢ ይመስለኛል። ካርቶኑን ተሸክሞ ብስኩቱን አሸቀንጥሮ ዓይነት ነው። ከከበርቻቸው እና ዳሌን ከማንቀጥቀጡ ባለፈ ከሙዚቃ ኢንዱስትሪው የተገኘው አዲስ ምንድን ነው? የገበየነው አዲስ ዕውቀት ምንድን ነው?

በጠቅላላው በኪነ ጥበባቸችን ውስጥ አዲስ ሐሳብ ማግኘት ያዳግታል። የኪነጥበብ ባለሙያዎች በኪነ ጥበብ ምን ሠራን እያሉ ለመጠየቅ ድፍረት ያላቸው ዐይመስሉም። ይልቁንም የኪነ ጥበብ ባለሙያ መኾን የሚቻለው ኪነ ጥበብ ያላትን ጥቅም ማበራራት በመቻል የሚመሥሰላቸው ይበዛሉ። የኾኑም ። ግን ኪነጥበብ ያላትን ሚና ማበራራት የመምህራን ተግባር፤ ኪነ ጥበብን ባለሚና ማድረግ ደግሞ የኪነ-ጠቢቡ ኃላፊነት ነው።

ታሪክ ሞራል ባህል.... ጥበብ

አሣ ባሕሩ ሲደርቅ ሀገር ሲያጣ ሰው

ሕይወት አለው ሲባል የማይቻል ነው

(አቶ ዓለማየሁ ፋንታ ሲያዘሙት የለማኹት)

የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች ሆነን ክፍል ውስጥ ብዙ ነበርን። እና እንቅልፍ ይጫጫነናል። ጊዜው ክለዓት በኋላ ተማሪዎች ክለባ እምስት የማናንስ። እንቅልፍ በላያችን ላይ ስልጥኗል።

ክፍል ጊዜው የጆሎግራፊ ነው። መምህራችን የተነሱበት ነጥብ እሳተ ገሞራ ቢሆንም ሞቅ እያላቸው ሊመጡ ኢትዮጵያ ውስጥ በእሳተ ገሞራ አማካኝነት ስለተፈጠሩ ሀይቆችና መልክዓ ምድሮች ማውራት ጀመሩ።

በየመኻሉ « isn't it? » ይላሉ። ዳሩ መልስ የሚሰጥ አልነበረም። እንቅልፍ እያዳፋን? በቁጣ ጮኹ። እንዴት ትተኛላችሁ ብለው ደነፉ። በተማሪነት ጊዜአችን ድንጉጥ ስለነበርን በረገግን።

«አኔ ስለኢትዮጵያ እያወራሁ አንዴት ትተኛላችሁ?» አሉ።

ቀጥለው

«ስለኢትዮጵያ ሲወራ የማያስደስተው አለ?»

እኹንም ቀጠሉ

«ስለ ኢትዮጵያ ሲወራ ደስ የሚላችሁ አጃችሁን አውጡ» አሉ።

ጥያቄው ደም የሚያፈላ ስለነበር ብስጭት እድሮብኝ እጄን ሳላወጣ ቀረሁ። ሌሎቹ እጃቸውን ሲያወርዱ እኔ እንድነሣ ተጠየቅሁ። ክተወሰኑ ጥፈና ኩርኩጦች ቀጥሎ ለምን ስለ ኢትዮጵያ ሲወራ እንደማልወድ ጠየቁኝ።

«መቼ ነው አልወድም ያልኹት?» አልኳቸው ከትንሽዬ አልኼ ጋር እየታገልኩ።

«ስለ ኢትዮጵያ ሲወራ የምትወዱ ስል እጅህን አላወጣህም?»

«ለሌሊትጽያ ምን ሊወራ?» የአልሀ ጥያቄ ለነዘርኩ። ጥፊ ለነዘሩ ተበላጭቹ ትንሽ ተንጨጨጨርኩ።

«ለምን ይመቱኛል? ለሌሊትጽያ ሊወራ ማለት ምን ማለት ነው? እጃችሁን አውጦ ማለትስ ምን ማለት ነው? እጁን ያላወጣ ሀገሩን ይጠላል ማለት ነው? ወይስ እጁን ያወጣ ጀግና ሀገር ወዳድ ነው ማለት ነው?» አልኳቸው።

ፈሻም ጊዜ ዐይተውኝ ዐይተውኝ ወጥተው ኼዱ። ተጸጽተው ይኹን አይኹን ዐላውቅም። በነጋታው መጥተው ይቅርታ ጠየቁኝ። (ከዓመታት በኋላ ደሞዝተኛ ኾኜ ዓደኞቼን ፍለጋ ወደ ዳንግላ ላመራ የወረዳው አስተዳዳሪ ካቢኔ መኾናቸውን ለማኹ)

አብዛኞቻችን የሀገር ምንነት ምን እንደሆነ አናውቅም። አክሱም ላሊበላና የፋሊል ሀንጻ ብቻ ይመስለናል ሀገር። ወይም አጼ ቴዎድሮስ፣ በላይ ዘለቀ፣ ዘርዓይ ድረስ ብቻ ሀገር ይመስሉናል። ይህች ቁንጽል እውቀታችንም ሞገስ ትሆናለች።

የሀገራችንን ቅርለና ጥበብ ለንቱን ጎበኝን ላይሆን ስንቱን በለም እንኳ እናውቃለን ብለን ብንጠይቅ የሚገርም መልስ አናገኛለን። ጥሎብን ፍቅራችን የምላለ ነው። አንድነታችንና መለያየታችን በለው እጅ ያለ ይመሳል እውነታዎችም በለዎች ብቻ እየተፈጠሩ ሲነገሩን ሲሞከሩ እናያለን።

ሀብቶቻችን በምንላቸው አንለማም። ታካችን ለለሚባሉት እንኳ ወጥ የኾነ አረዳድ የለንም። ሀገር ብለን የሀገር ሀብት ከማለታችን በፊት ሀብት ብለን የሀብቱን ባለቤት ብሔር ወይም ግለሰብ አድርገነው እናርፋለን። ሲልልን ደግሞ የግለሰቡን መገኛ ዘርና ቋንቋ እያጣቀለን ታሪክ እንዲመለስ እንኳትናለን። አጼ ምኒልክ ላንዱ ታላቅ ጀግና ለአንዱ ታላቅ

ጠላት የኾኑባት ሀገር ውስጥ የምንኖረው በዚህ ዓይነት በሽቃጣ አስተላላብ ለለተነከርን አይደለምን?

ትናንትም ይሁን ዛሬ እዚህ ሀገር ወለጥ እየኾኑ ያሉ ነገሮች በሙሉ የሀገሪቱ ታሪኮች ናቸው። በኦሮሞኛ የተዘፈነ ዘፈን የኦሮሞው ብቻ መገለጫ አይደለም። የኢትዮጵያዊነት እንጅ። በአገውኛ የተጻፈ መጽሐፍ የአገው ላይኾን የኢትዮጵያ ሀብትነትን ቀድመን ልንሰጠው የሚገባ ዕውቅና ነው። የአገው ነው ማለት ላይጠበቅብን አገውኛው የማን እንደኾነ ለለሚነግረን ነገሮችን ማጥበብ አይጠበቅብንም ።

ፖለቲከኞቻችን መሣሪያ ለላነገቱ ብቻ ራሳቸውን ያታሪክ ምሁር ያደርጋሉ። የፈለጉትን ብቻ እየተነተኑ የሀገሪቱ ሀቅ ያ ብቻ እንደኾነ እንድንመለከር ያለጨንቁናል። የፖለቲካ ሽኩቻ ግን ከባህል ከጥበብ እና ከሞራል የሚወዳደር አልነበረም።

በሀገሪቱ አራት ማዕዘን ያሉ ሀብቶችን በጎላና በቋንቋ እየለዩ ይሄ ያንተ ብቻ ነው ወይም የእኔ ብቻ ነው ብሎ መደንፋት ምን ይረባናል? በነገራችን ለይ ዳሽን ተራራ የት ነው ያለው? አንዳንዶች ትግራይ ሲሉ እየለማኹ ሌሎች የጎንደር ዘፈን ውለጥ ሲቀላቅሉት እለማለኩ። ይኼን ሽኩቻ ምን ፈጠረው?

ኪነ-ፖለቲካ

ዘመናት ይኼዳሉ። ዘመናትም ይመጣሉ። መንግሥታት ይወርዳሉ። መንግሥታትም ይወጣሉ። በዚህ ኹሉ መካል ትውልድ ይኼዳል፤ ትውልድም ይመጣል። የመጣው ትውልድ ስለኼደው ትውልድ ማለት የሚችለውን ያክል ማለት ይወዳል።

ከሚነፍሰው ነፋስ፣ ከምትወጣና ከምትገባዋ ፀሐይ ከምትፈካና ከምትደበዝዘው ጨረቃ ጋር የምትቀጥለዋ ሕይወት የነፍሱን ጥሪ ታሰማለች። ስሞታዋን ወደሚሰማ ኹሉ። የሕይወትን ቅብብሎሽ የተረከበ ትውልድ ማን ነበርኹ፣ ማንነኝ ማን አኾናለሁ? ብሎ ይጠይቃል። የጥያቄው ኹሉ ቀልፍ ያለው ደግሞ በታሪክ አጅ ይኾናል።

ማን ባቆየው ልሳን እናወራለን? ማን በቀረጸው ፊደል እንጽፋለን? ማን ባለረከበን ዜማ ሰርጋችንን አናደምቃለን? ማንሰ ባቆየን እንጉርጉሮ ንዘናችንን እንገልጻለን? ማን በገነባልን ሕንጻ እንከራለን? ማን ባቆየን ደንብና ሥነ-ሥርዓት ራሳችንን እንገዛለን? መከባበራችንለ?

የማንነት ኅላላችን ወደኋላ ሲምዘገዝግ አየኼደ የሚላተመው አንድም ከለው ልጆች ኹለትም ከሃይማኖት ሦስትም ከመንግሥት ይኾናል። ዘመናት በተናጡ አገዛዞች በተለዋወጡ ወንበሮች በተገለበጡ ቁጥር ማንነታችንም አንድም በሕዝብ አንድም በሀይማኖት አለዚያም በመንግሥት አውራና ሌባ እጣት መካል የሚታሽ ኮረሪማ ኾኖ አናገኘዋለን።

መታደላችን ሲበዛ ታሪካችንን በዜማ፣ በጭፈራ፣ በሥነ-ሕንጻ፣ በፊደል፣ በሥዕል፣ ኹሉ ተመሥሎ እናገኘዋለን። እውነታውም መንግሥታችን

ያጎናጸፈን ዴሞክራሲ ሳይኾን አብሮ ያመጣን የሥነ-ጥበብና ባህል እሴታችን ነው። ይህን መሠሉ ሀብታችን ሦለት የእኔ ባዮች ይኖሩታል።

ሕዝብ፡- አንደኛረበትና የሚኖርበት ዘመን አካባቢና ማኅበራዊ እውነታ ባህሉን ኑሮውን ሕይወቱን ብሶቱንና ዘመኑን ደስታውን መከራውን ክፉ ቀኑን ኹሉ ባሻው የኪነ-ጥበብ ዘርፍ ይገልጻል።

ሃይማኖት፡- ፍልስፍናውን ማራመድ ይችል ዘንድ ተከታዩንም ያበዛ ዘንድ አንደ ሕዝብ ኹሉ የገጠመውን የደረሰበትን ስኬትና ውድቀት እንዲያኖርበት ሥነ-ጥበባዊ ሥራን ኹሉ ይጠቀማል።

ነባር ሥዕሎችን፣ ፍልፍል ዋሻዎችን፣ ጽሑፎችንም ብንመለከት ሃይማኖቶች የያዙትን እውነታ ዘመን ለማሻገር፣ የነበረ ተብሎ የሚኖር እንዲኾንላቸው የሠሩት ነው። ይህንን እውነታ በቀደመት የሰሜን ኢትዮጵያ ክርስቲያኖች እና የምሥራቅ ኢትዮጵያ ሙስሊሞች አካባቢ ብንመለከት ነገራችንን በቀላሉ አንገነዘበዋለን።

መንግሥት ከሌሎች አካላት በተለየ በኪነጥበብ ላይ ኹለት ዓይነት ተጽዕኖ መፍጠር ይችላል። አዎንታዊ በኾነ መልኩ ያዳብረዋል። ዘመኑን ሥልጣኔውን ማንነቱንና ድርጊያውን ኹሉ ይከትብበታል።

መንግሥት ተጽዕኖ ሊፈጥርበት የሚችልበት ኹለተኛ አማራጭ ይኖረዋል። አሉታዊ ተጽዕኖ። ከኪነ-ጥበብ ጋር አይጥና ድመት እየተጫወተ የቀደመ ዘመንን አየመለሰ የባርነት ቀንበርን ሊጭን ይችላል። ስለመጭ ወይም ነባር ታሪክ ላይጨነቅ፣ በሕንጻ፣ በሥዕል፣ በጽሑፍ፣ በዜማ ኹሉ አየጨከነ ሊገዛ ይችላል።

የግጥም ቁልቁለት

ባለመወድስ አልቢን ተከስተ-ብርሃን ሳይኮራ
ይምቦጣረራል ዲያቆን በናኩተክ ውጀግራ
መ/ር ተከስተ ብርሃን የተባሉ ጎጃሜ የተቀኙት

በሀገሪቱ አንጋፋው ዩንቨርሲቲ። ግቢው ውስጥ ተፍተፍ በዝታል።
ይበልጡን ኔልሰን ማንዴላ አዳራሽ አካባቢ። በአዲሱ እበባ ዩንቨርሲቲ
ዋናው ግቢ። ቅዳሜ ከለዓት መጽሐፍ ሊመርቁ። ከለዓት ሰብሰብ
ተለይተው ደምቀው ይታዩ ዘንድ መኳከል ያደከማቸው ሴቶች። እነሱን
የሚያጅቡ ባለመኪና ወንዶች። ሽብ እረብ ላይ ናቸው።

የቅኔ መምህር ከሆነ ወዳጄ ጋር ወደ እዳራሹ ተጠጋን። የማንዴላ አዳራሽ
በወጣቶች (በግቢው ተማሪዎች?) እየተሞላ ነው። ሰው ገብቶ
እለኪጠናቀቅ ቡና ፍለጋ ወጣን። ከቡናችን ጋር ተመራቂውን መጽሐፍ
(የወረቀት ጥራዝ) መግለጥ እና መወያየት ጀምረን ነበር። ከቅኔ መምህሩ
ጋር። ከተመራቂው ጥራዝ ጀርባ ይህ ይነበባል።

« የ..... የግጥም መድብል የውስጥ ሰሜቶች
የተስተጋቡበት ፤ የማኅራዊ ሕይወት ቀኝና ግራ ትዝብት
የተቀረጸበት ሰሌዳ ነው። በትጋት መጻፏን ከቀጠለች
እያደር የሰሜቷ ግልጥነት እየበራ አሰኛኗቷ እየሾረ
መልሶከቷም እየጎመራ ይሄዳል። ይህን እየጠበቅን እደጊ
ተመንደጊ እንላለን።

ይህ ለተመራቂው ጥራዝ የተሰጠ የማሻሻጫ ማለታወቂያ ነው። ሀገራችን
ውስጥ በየላምንቱ በትንሹ አንድ የግጥም መጽሐፍ ይታተማል። እንግዲህ
በዚህ የመጽሐፍ ምርቃት ውጥንቅጥ ውስጥ «ግጥም» የቱ ነው?

የሥራ አጋጣሚ ሽኖ ከሚወጡት መጽሐፎች እጅግ ብዙዎቹ በእጄ
ይገባሉ። ከእነዚህ እጅግ ብዙዎች የግጥም መጽሐፍ ሳይኾኑ እውነቱ
የወረቀት ጥራዝ መኾናቸው ነው።

መሃይምነት ፣ ድፍረት ፣ ተልካሻ ፍልሰፍና ማንክላብኝነት የተጠናወታቸው
ጸሐፊዎች በጊዜያዊ ሰሜት ተዘፍቀው ይጭራሉ። የጫሩትን የሚያሞካሹ

ምሁር ነን ባዮች ደግሞ የማሻሻጫ ማስታወቂያ ከጥራዞቹ ጀርባ ይለጥፋሉ። ለመኾኑ ይህ ድፍረት የት ያደርሳል?

ወደ ማንዴላ አዳራሽ እንመሰሰ። ምርቃቱ ተጀምሯል። የአዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ ፪ኛ ዓመት ተማሪ የኾነችው (ገጣሚ) መድረኩ ላይ ወጥታለች። ለሀገሪቱ ሥነ-ጽሑፍ አንድ በጎ አስተዋጽኦ እንዳደረገች የሚነግሯት ብዙ ወዳጆች አንዳሏት መገመት ይቻላል። (በገራችን ላይ ፊት ለፊት ተገናኝቶ ለመወያየት ጥረት ተገርጓል) ሀገር ተረካቢዋ የዩንቨርሲቲ ተማሪ ለአንባቢ በ፲፮-ባር ለአስመራቂዎች ደግሞ በ፳፪ ብር ለሽያጭ ካቀረበችው ግጥም አንዱ ይህን ይመሥላል።

እማይ

ሁሌ ካጠገቤ ብትሆኝ ብናፍቅ
ግን ሁሌም አለሽ ብሄድም ሩቅ
ፈገግታሽ ዘወትር በዐይኔ የመጣ
የፍቅር ቃሎችሽ ቢሆን እንኳ ቁጣ
ለኔ ግን ደስታ ነው የሀሴት እንግዳ

እንግዲህ ግጥማችን ለምን አላደገም ብለን የተማረ ሰው የሚያነሣውን ጥያቄ ልናነሣ የምንሞክረው ይህን የመሠለ የሐሳብ፣ የቃል፣ የለዋለው፣ የምናብ ምጥቀት ያለው ድርሰት ከዩንቨርሲቲዎቻችን ልጆች አየወጣ መኾኑ ነው።

አስመራቂዋ መድረክ ላይ በኩራት እየተንጎማለለች ከተመልካች የሚቀርብላትን ጥያቄ መመለስ ይዛለች። ባለአንጀርቻ ጥያቄ ይሰነዝራሉ። አሏ ትመልሳለች።

« ግጥም እንዴት ጀመርሽ? » ተባለች።

« ሰሜቴን ዲያሪ ላይ ከምጽፈው ብዬ ሰጃኳል » ገጣሚዋ የለጠችው መልስ ነው።

ጸጋዬ ገ/መድኅን «የደም ጠብታ.. የጥበባት አናት» ያለው ሥነ-ግጥም የአሁን ጊዜ ኮሌጅ በጣሾች የጅሎች ሥራ አድርገውት አረፉ ። የመጃኳል ውጤት።

ይህችው የአዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ ተማሪ የሽጠችው ወረቀት ይህንም ግጥም ይዟል።

ቅናቄ

የፍራቻ ይምሰል አይን ዐይኑን አያለሁ
ለላ እንዳይወስደው እጠነቀቃለሁ
እኔ ከማጣው ይልቅ ሌላ እንዳይወስደው
ዘወትር እጸልያለሁ

የጀርባ ማሻሻጫ ማስታወቂያውን የጻፉት ሰው «የማንበራዊ ሕይወት ቀኝና ግራ ትዝብት ነው » ብለው ያንቀለጻጸሱት ምን አንደኸን እግዚር ይወቀው። የለውጥ ድምጽ ይለማበት የነበረው ዩንቨርሲቲ አኒህን የመሠሉ ገጣሚዎች ካፈራልን ምን እንላል። አሜን ብቻ !

ደግሞ ሌላ! በቅርብ ጊዜ ትተመሠረቱ ዩንቨርሲዎች አንዱ ነው። ዲላ ዩንቨርሲቲ። (በደቡብ ዩንቨርሲቲ ስር ኮሌጅ ሆኖ ረዥም ዘመን ማገልገሉን ሳንዘነጋ) የዩንቨርቲሲው አርማ ከጀርባ በጉልህ ይታያል።

ከእርግጥ በላይ የሥነ ጽሑፍ መምህር ዲላ ዩንቨርሲቲ የሚል ተጽፏል። ይህ ስምና የሥራ መደብ ግርጌ የኾነለት የማሻሻሚያ ማስታወቂያ አንዲህ ይላል።

« ግጥም ሐሳብን ልእልና ስጥቶ የሚያስተላለፍ ጥበብ ነው። ነውም፤ ተለምደዋል ሐሳብን ወይም ጉዳይ ሰለዲስ ርዕዮት የሚጋብዝ እኒህም በእነዚህ ግጥሞች ይታያሉ። ሥነ ጽሁፋዊ ክንሎት ተስጥኦ ብቻ ሳይኾን ተፈትኖም ነው። የተፈትኖት ጉዳይ ውስጣዊ ባሕርይም ቢኖረው የግስለጣዊ ጥረትን ያሳያል።

ለምሳሌ ነገሮችን በተስያዞ አቅጣጫ መመዘን። እኒህ ግጥሞች ይህንን ያሳያሉ። ማለትም የገጣሚውን (ወጣት ተማሪ) የመመልከት፤ የማርቀቅ የማድቀቅና አዲስ ፍንጮችን የማውጣት ችሎታ፤

የዩንቨርሲቲ የሥነ - ጽሑፍ መምህር ነኝ ብለው ግጥሞችን ያደናከቁት ሰው እንኳንስ የሌላ ሰው ድርሰት ለመፈተሽ የራሳቸውንም ሐሳብ በቅጡ ለመጻፍ የቸገራቸው ለመኾኑ የጻፉትን ብቻ ማዬት በቂ ነው።

ለውየው የሥነ-ጽሑፍ ሰው ነኝ ስላሉ ከለመድነው ወላዊ ንግግር ወጣ አድርገው በረቀቀ እና በመጠቀሙ ሥነ-ጽሑፋዊ ቋንቋ ሐሳባቸውን ለመግለጽ ያለመጠን ሲንጠራሩ ያሳያል። ይሁን እስኪ ይህንኑ የሌክቸረሩን ሐሳብ ተቀብለን መጽሐፉን እንግለጥ።

ብዕሬ ቁጥር 1

ብእሬ አንዳንድ

በነጩ ሜዳ ላይ እየተንገዳገደ

ወገኩን ደግፌ ስላው ዳዴ

እናንተ ጋ እሁን በእግሩ ሄዴ

እለይ! ተራመደ

(ይህችን ግጥም የተባለች ቁልቁል የተሠተረች ነገር ሳንብ ዳንኤል ከብረት አንዴ ያሸሟጠጠባት ግጥም ትዝ አለችኝ እሱም እንደእኔ አንጀቱ ቢያር ይመሥለኛል ይችን የጠቀሳት። እንዲህ ትመሥለኛለች)

የወባ በሽታ ስሙ ነው ንዳዲ

የግጥሙ ደራሲ ሰይዴ ሙሀመዲ

የሚገርመው ግን ዩንቨርሲቲው ዲላ ይህን መጽሐፍ ስፖንሰር አደርጎ ማሳተሙ ነው። ለመኾኑ ባይታተም ምን ይጎድል ነበር? ለማነደ ስምንት የሚደርሱ ግጥሞችን ለብስቦ ያቀረበው ገጣሚው በ፲፰ብር ግዙኝ ሲል ይህ የሚከተለውም አንዱ ስጦታ ኾኖ ቀርቦልናል ።

ረጋ በይ

አንች ውቢቱ

ቆንጅት ስግብግቢቱ

ሁሉ እማረይሽ

እባክሽ ረጋ በይ

ራስሽን እንዳትበይ

ነብይ መኮንን በስውር ስፈት መግቢያ ላይ ግጥም እዚህ ሀገርና ግጥም እውጭ ሀገር ያላቸውን ቦታ በጥሩ አማርኛ ገልጾታል ። እውጭ አንድ

ግጥም ከተጻፈ ያ ሀገር ዛሬ የትናንቱ አይደለም ። እዲስ ሀገር ሆኗል ማለት ነው። እዲስ እይታ አዲስ ሐሳብ አዲስ ባለምናብ አግኝተዋልና።

እዚህ ግን በዓመት ስድሳና ሰባ መጽሐፍ እየታተመ ያለው አውነታ ያሳቅቃል። የምናገኘው አዲስ ምናብ የለም ። የምንሸምተው አዲስ ዕውቀት፣ እዲስ ሐሳብ እዲስ ዕይታ የለም።

እነ J. Paul Hunter «The Norton Introduction To Literature» በሚል መጽሐፋቸው ውስጥ ግጥምን አስመልክቶ የሚባሉ ነገሮችን ሲጽፉ እንዲህ ይላሉ።

'people seldom feel natural about poetry. Those who love it sometimes give the impression that it is an adequate substitute for food, shelter and love. Those who dislike poetry on principle sometimes claim, poetry is only words and good for nothing.'

(ስለግጥም ማሰባችን አይቀርም። ግጥምን የሚወዱ ሰዎች ግጥም ምግብን መጠለያንና ፍትረን በትክክል ሊተካ የሚችል ውብ ነገር እንደሆነ በጥልቅ ያምናሉ። ግጥምን የማይወዱ ሰዎች ደግሞ ግጥም ተራ የቃላት ሰልፍ እንደሆነ ለምንም እንደማይረባ አድርገው ያሰባሉ።

'One reason why poetry can be so important is that it is so intimately concerned with feelings. Poetry is often full of ideas... ይላሉ እነ J. Paul Hunter።

ግጥም ግጥም የምንለው እንዲሁ ሰጭፈራ ሳይሆን ሰሰው ልጆች ጥልቅ ስሜት የቀረበ ጥበብ ስለሆነ ነው። ግጥም ውስጥ ሐሳቦች ስለሚታጨቁ ነው። እዚህ ላይ feeling ሲሉ ጥልቅ ስሜትን እንደሆነ መረዳት ይቻላል። እዚህ ሀገር (በዘመኑ ወጣቶች) የምናስተውለው አውነታ ግን sense እና feeling የሚሉትን ቃላት አደበላልቆ መረዳት ሳይሆን አይቀርም ። ስዚህ ይመሥረታል እናቱ ፍፈቅሽኝ ብሎ የልጅነት ደብዳቤ ለበሰሰ አንባቢ ሊቀርብ የሚሞክረው።

በብዙ ሀገራት ማለት ይቻላል እየሻገተ የሚመጣን ዘመን (አገዛዝና ሥርዓት) እንዲስተካከል የ «ሰው ሥልጣን» ጨክቶ በዩኒቨርሲቲዎች ይደመጣል። ወይም እንዲለማ ይጠበቃል።

ታላላቆቹ ሀገራዊ ችግሮችም ሆኑ ጥቃቅን ግለሰባዊ ችግሮችን የሚፈታ ሐሳብ እፍላቂ ከዩኒቨርሲቲዎች እንዲመነጭ ይጠበቃል። ይህ ባለፈው ዘመን የኢትዮጵያ ታሪክ መታየቱ ባይካድም እየከሰመ ለመምጣቱ እንዲህ ማነጻጸር አንችላለን።

(እኩን ያለው የዩኒቨርሲቲ ተማሪ ነጻነት፣ ሀገር፣ እንድነት፣ ብልጽግና፣ ዴሞክራሲ ምን እንደሆነ ያውቅ ይሆን? እንጂ! በዚህ አካሄድ ነጻነት እፈልጋለኝ ካለም ግቢ ውስጥ ጫት የመቃም፣ መጠጥ የመጠጣት፣ ግለጽ ወሲብ የመፈጸምን ነጻነት ቢሆን ነው። ሀገር ይለውጣል ተብሎ የገባ ተማሪ ዛፍ ሥር ወሲብ ሲፈጽም እየተያዘ? የመማሪያ ክፍሎች ጥቅም ላይ በዋሉ ኮንዶሞች ተጥሰቅልቀው እየተገኙ?)

በኢትዮጵያ የዩኒቨርሲቲ ታሪክ ሲመሠረት (ከዚያም በፊት የውጭ ሀገር ትምህርት ዕድል አግኝተው የሠለጡት) የማንበረሰቡ ህመም ህመማቸው የሆኑ ወጣቶች ቁራሽ እንጀራ በድስት ሙሉ ጎመን በልቶ ለንጉሥ እንደ ጣኦት ሰግዶ መኖር ያንሸገግባቸዋል።

የኑሮ ድሎት ከዚህ ወዲያ አያሻኝም ብሎ የተኛውን ማንበረለብ ንቃ ሊሉ ደም እየገበሩ ለውጥ መልካም መኾኑን ያስተምራሉ። እስክርቢቱአቸውን ከወረቀት ጋር ሊያዋድዱ እንዲሉት እንደሚተፋ ያውቁታልና «ነጻ» መኾንን ናፍቀው ለሰልፍ ይተማሉ። እንደራሰባ እና ቻይና የእሮጌ ዘመን የእንፋትቅ ጉዞ እምቢ ባሉች!

በታሪክ ምሁራ ራንዲ ሮኒንግ ባልዛቫይክ ተጽፎ The quest for expression state and university in Ethiopia በሚል ርእስ አዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ ፕሬስ ያሳተመው መጽሐፍ እንዲህ ይላል።

In the 1960s and early 70s, the Ethiopian students' movement became the strongest and most persistent in Africa. Younger state employees in schools, ministries and unions took their lead from the political culture created by university students and graduates at home and in diaspora.

The role played by Ethiopian students was similar to that of students of china during the early part of this century and those of imperial Russia from the second half of the eighteenth century until 1970.

በ፲፱፻፳ዎቹ እና ፸ዎቹ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ ለአፍሪካ ተጠቃሽና ጠንካራ ሆኑ። አዳዲሱ ትውልድ እና የተቀጠሩባቸው ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶች በውጭና በሀገር ውስጥ ምሩቆች ሐሳብ እየተማረኩ አዲስ ዓይነት የፖለቲካ ምገሃዳርን አዳበሩ።

ይህም የኢትዮጵያ ተማሪዎች እንቅስቃሴና ውጤቱ በአሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን በቻይና እና ሩሲያ ከነበረው እንቅስቃሴ ጋር የሚስተካከል ነው።

እንግዲህ እነዚህ ሐሳብን በነጻነት መግለጽ እሰብን ብለው ሲፋለሙ የኖሩ ወጣቶች እነሱም በዛም እዚህ ዘመን ላይ እድርሰውናል። አሁን ችግር ያለው ጋዜጣና መጽሔትን እንዳሻ ማሳተም ላይ አንጅ መጽሐፌን እንዳላሳትም ተከለክልኩ የሚል ፀሐፊ ያለ አይመሥለኝም። በሌላ አባባል ገንዘብ ያለው ሰው ያለማንም ፈቃድ ለጭነትና ክልካይነት በቀጥታ ማተሚያ ቤት ወለዶ መጽሐፉን ሊያሳትም ይችላል።

ይህን በጎ አጋጣሚ ወደመጥፎ አጋጣሚ በመቀየር (መብትን በመጠቀም) ይመሥላል ያልበሰለ እንጭጭ ሐሳብ መጽሐፍ ነው እየተባለ እየቀረበልን ያለው። ማቅረቡ ባልከፋ። ሰው ከለህተቱ እየተማረ መሠልጠኑ አይቀርምና። የጸሐፊነት ሥራን እንደ ትርፍና የሥራ ፊት መዋያ መቁጠር፣ የአንባቢን እስተያየት ከመለማት ይልቅ «ምን አገባችሁ የሰጠኝችሁን ብቻ ተቀበሉ» የሚሉ ደፋሮች መብታቸው ከፋ እንጅ።

ድሮ የተማሩት የኢትዮጵያ ጭቁን ነጻ መኾን ያሻዋል። ከማን ያነሰ ፍጥረት ስላለው ለገዥ ይለግዳል? እስከመቸለ ተጨቁኖ ይኖራል? ብለው ይጠይቃሉ። የተማሩት። የሚማሩትም። ካርል ማርክስ እንዳለው ከሃይማኖት መጽሐፍ እየጠቀሱ ሊገዝቱና ለመንግሥት አለሁ ሊሉ የወደዱትን ደግሞ እንዲህ ይፋለማሉ።

ለምንት አንገስጉ አህዛብ ወሀዝብኒ ነበቡ ከንቶ

መቸ በከንቱ ነው ልባቸው ተነክቶ። (የናስ አድማሱ)

መማር ማለት ከነበርንበት አስተሳሰብ ወጥተን ሊለወጥ ያለውን ሹሉ የመለወጥን ኃላፊነት መውረስ እንጅ ትውልድ የግድ እንደጸበል ጸዲቅ የዩኒቨርሲቲን ደጅ እየተሳለመ ከእነ እንቅልፋ ጥቁር ጋወን ለብሶ በእበባ መድመቅ አይደለም ።

በ፲፱፻፶ዎቹ ዩኒቨርሲቲ ውስጥ ከነበሩ ታታሪዎች አንዱ መሃመድ ኢድሪስ ነው። የእሱን ያስተሳሰብ ብለለት (የዘመናዊነትንም) ከዚህ በሚከተለው ግጥም እንመልከት።

ይህን ጨለማ ወንዝ ብንዘው ብንዘው
አድማሱ አየሰፋ ልቤን አፈሰሰው
ሦቅራጥሰ አፍላጦን አርሰጣጣሊስ
ተመርምሮ አልፏል ወይ ባህርና የብስ
ፀሐይና ኮከብ ጨረቃና ምድር
የሰማይ ሰራዊት አንዲሁም ጠፈር...

በ፲፱፻፶ዎቹ ይህን የመሠለ የምናብ ምጥቀት ያለው ተማሪ ማፍራት የቻለ ዩኒቨርሲቲ ምኑ ምን ቢኾን ይኾን ዛሬ እንዲህ ወርዶ ወርዶ ምድር ላይ የሚገነዘብ ለንኩል የቃላት ሰልፍ ገንዘብ እውጥቶ ማሳተሙ?

የእምቦ ዩኒቨርሲቲ መዋዕለ ነዋይ የፈለለበትን ብኩን ግጥም ደግሞ እንዲህ እንመልከት። (በጥራዙ ላይ ዩኒቨርሲቲው እንዳሳተመው አልተጠቀሰም። በጥራዙ በመበሳጨቱ የተነሣ «ጣሚዋን» አግኝቶ ለመወያየት ለምክር ዩኒቨርሲቲው እንዳሳተመላት ነግራኛለች።)

ገጽ፳፩ ላይ እንዲህ ይላል። ማለታወሻነቱ የቲማቲም እፍቃሪ ለኾነኩት የጽሑፉ ደራሲ የምትለው ይህች የምህንድስና ተማሪ እንዲህ ገጥማ ገጥማ ልቧ ውልቅ ብሏል።

ትንሳኤ አልል ገና በዓል አይወሰነኝ
የቲማቲም አምሮት አንድ ቀን ሳይሰቀኝ
እስከዛሬ አሰሁኝ ሱሱ ተጠናውቶኝ
ዶሮ ወጥ አልሻ ሲጋውም አያምረኝ
አብዝቼ ብበላው ጭራሽ አይሰለቸኝ
ይግደለኝ ቲማቲም ልመትሰት እኔ
አደራ ስትቀብሩኝ አርጉልኝ ከጎኔ

ለጥበብ (wisdom) ትሞት ዘንድ የለንት ደሃ ጉሮሮ ዘግታ የዩኒቨርሲቲ ደጅ የረገጠች ተማሪ ሀገር፣ ማኅበራዊነት፣ ብልጽግና እና የመሳሰሉት ሹሉ ለእሷ ምደም አይደሉም። የዕለት ክዕለት ዕሳቤዋ ሆኗን በቲማቲም መመላት ነው። ብትሞት እንኳ ጥሬ ቆርጥም ያስተማራት ወገኗ ቲማቲምን በጎኗ አድርጎ የመቅበር ኃላፊነት እንዳለበት ልትነግረን ትዳዳለች።

እሁን ይህን ጭረት እትጫራ ብዬ ልከላት አልችልም ። ይህ መጽሐፍ ነውና በ፳፩ ብር ግዛኝ ስትለኝ ግን እንደተጭበረበርኩ እቆጥረውና እንደ አታላይ ዐይቻት እቆጣለሁ። ወዲያውም ያለሙያ ዘሎ መግባት ድፍረት ነው። «ዩኒቨርሲቲ» ብሎ ጥግ ፍለጋ መድከምም ለአታላይነት ማለረገጫ ቢኾን እንጅ ለብርታት ምስክር ሊሆን እንደማይችል በጥራዙ ጀርባ ላይ የተጸፈውን ማዬት ብቻ በቂ ነው።

« መስተዋል የበዛባቸው ውስጥ ግጥሞች። በዚሁ ከቀጠለች መድረሻዋም ሩቅ ይኾናል » ለ ገጣሚና ደራሲያንጣሚዋ የግቢ መምህራን ስለገጥሞቿ እንዲህ የሚል ማረጋገጫ እንደለጣት በዚሁ ጥራዝ ጀርባ

ለጥፋለች። «አጠቃላይ ማኅበራዊ ሕይወትን በጥሩ ቋንቋ የሚቃኙና ጥልቅ አስተማሪና አዝናኝ መልዕክቶችን የሚያስተላልፉ ሽነው አግኝተናቸዋል። » (ክግቢ መምህራን)

ይህ የግቢ መምህራን ሰጡት የተባለው ማረጋገጫ ፋርሽ መሽኑን ግጥሞቿ እንደተባሉት ለማስተማር ብቃት የሌላቸው፣ የቃላት ሰንኩልነት የተጠናወታቸው፣ ድኩም ጭረቶች መሽናቸውን ቀጣዩን ጽሑፉን ማጭት ይበቃል።

ማስከረጅ መከረጅ ሹሉም ወንጀል ናቸው
ዘሮም ማውራት የለም ፈተና ላይ ናችሁ
ተብለው ሲነገራቸው እልለማም አሉና
መምህር ተቆጣቸው በቀይ ፈረመና።

እንግዲህ ዩንቨርሲቲዎቻችን እኒህን መሠል የቀልድ ጌቶች ማፍራታቸው እልበቃ ብሏቸው ገንዘብ እያወጡ ካሳተሙላቸው ምን እንላለን። አሜን ብቻ!

፫

ማኅበረ ሕይወት

ድመት ከላይ ሽና አይጥ ከታች ሽና
ይጠባበቃሉ እኔ እይዝ እኔ አመልጥ
እንዲህ አይደለ ወይ የእኛስ አቀማመጥ

(የጎጃም ኦረኛ)

ንቦች ከቦታ

አዲስ አበባ ውስጥ ነው። አንድ ከፍት ቦታ ያለው ካፌ ውስጥ ተቀምጦን ቡና እንጠጣለን። ታዲያ የቀረበልንን ሻይና ቡና መጠጣት አልቻልንም። ንቦች እየመጡ ጣልቃ ይገባሉ። የሻይ ብርጭቆላችንን ይከባሉ። ከንፈራችንን እንዴት ወደብርጭቆው ማስጠጋት ይቻላል?

የራሳችንን ንብረት ለእነሱ አላልፈን አንሰጣቸው ዘንድ አስገደዱን። የከፈልንበት ንብረት በንብ ሰራዊት ተከበበ። ሳንወድ በግድ አጃችንን ሰጠን። ለንብ ሠራዊት።

ደግሞ ጎጥም ዘለቅኹ። የማር ሀገር ነው። ስኪር ያልነካው ማር። ንቦቹ ጫካ ውስጥ ናቸው። በአንዷ የጎጥም ከተማ ለዓቱ ድገረ ምሳ ሲሆን ሻይ ቡና ፍለጋ በረንዳ ላይ ተቀመጥን። አዲስ አበባ ውስጥ ያማረሩን ንቦች እነኚህም አዘላለፉ። እነዚህም ሊማርኩን መታገል ጀመሩ። አብሮኝ ላለው ወዳጄ የአዲስ አበባውን አወጋሁለት።

«በንብ ሠራዊት የማይከበብ ማን አለ? በምትሰላውና በምትጠጣው ሁሉ ጣልቃ ይገባሉ። ንቦች!» አለኝ።

በነገራችን ላይ ጎጥም የማር ብቻ አይደለም የቅኔም ሀገር ነው። እና የንቦች ከበቡኝ ነገር አድሎዋ ለቅኔ ነው። ይች ውስጠ ወይራ ንግግር ለምን ተነገረች? ንቦች በራሳችን ሻይ ጣልቃ እየገቡ አላስጠጣን አሉ። ሻይን ጥለን ወጣን። ንቦች ጫካ እንጂ ሻይ ቤት ምን ይሠራሉ?

ንብ ምንድን ነው የኢሕአዴግ ምልክት አይደለም? ኢሕአዴግስ ከመቀመጫው ወጥቶ ስለምን በየግለሰብ ሕይወት ጣልቃ ይገባል?

በእውነት ዛሬ ዛሬ በራሱ ሕይወት ሳይማረር የሚኖር ቢኖር አርሱ የኢሕአዴግ ቱባ ባለሥልጣን ብቻ ነው። እርግጡን ለመናገር የንብ ሠራዊት አባላት አያማርሩም ማለት አይቻልም። ኢሕአዴግ ጥቂቶችን እንጂ ሚሊዮኖችን ለማስደለት ፈቃደኛ አይደለምና። በተፈጠሮው!

ነጋ ስብሰባ፣ መሸ ስብሰባ፣ ነጋ ግምገማ መሸ ሽረት፣ ነጋ ሹመት መሸ ምሕረት ደግሞ ሲነጋ እሰር ይህን ሁሉ እያፈራረቁ የሚኖሩ የንብ ሠራዊት አባላትም ደስተኞች ናቸው ማለት ያስቸግራል።

ለመሾኑ ለአንድ ፓርቲ ከስድስት ሚሊዮን በላይ አባል ምን ይሠራል? ለወጉ ያህል ጠንካራ ሕዝባዊ መሠረት ያለው ፓርቲ ለማቋቋም ነው እንበል። ጠንካራ ሕዝባዊ ፓርቲ ደግሞ ከቤተ መንግሥት እስከ ቤተ

ግበላብ የተንበራፋ ሰር ይኖረዋል። ማንም እና ምንም ከዕይታው አይደበቅም። የተወራና የተጻፈው ቀርቶ የታለበውን ዐውቃስሁ እስከ ማስት ትዕቢትን ያገናጽፋል።

አንተ ይኼን አስበሃል፤ አንተ እንዲህ አቅደሃል፤ ስለዚህ ይህኛው ሕግ ይቀጣሃል፤ በልዩነት እንዲህ ዓይነት ሐሳብ ሊረፍረፍ ዐይተናልና እንከስሃለን ይባላል። ሠራዊተ ለፊ የሽን ፓርቲ እንዲህ ወጥሮና ቀፍድዶ ለመግዛት ካልሽን የተገዥን ለቅሶ ለማድመጥ እንዳይሽንለትማ ኢሕአዴግ ትልቁ ማሳያችን አይደል!

ግና! ሕጻን ርዕት ሊያለቅል በልዩ ልዩ ማባባያ የምታባብል እናት ልጄን እስካላበላች ድረስ ልጄ ማልቀሱን አያቆምም። ትኩረት ለመሳብ አዳዲስ የማለፈራሪያ ኹነቶችን ብትፈጥርም እንኳ ርሃብ ክፉ ነውና እየቆየ ለቅሶ ይበረታል። ገዢዎችን ግን ይህን ተፈጥሯዊ ሀቅ አይረዳም።

የቤት ለቤት ከትትል የሚያደርጉ ንቦች የዜጎችን ለቅሶ ስምተው ሳይናፋ ዝም ይላሉ ማለት ያለቸግራል። ያኔ የገዥው ፓርቲ ሊቃውንት አዲስ ትኩረት ማስቀየሪያ ነጥብ ፍለጋ ተቀምጠው ያድፋና በአንድ ንጋት ስርጥራይዝ ያደርጉናል። ድንገተኛ ዜና ወይም አዋጅ ወይ ደግሞ ቃልና ሀረግ ይመዘዛል። ላለፉት ሃያ ዓመታት ከሕዝቡ ጥያቄ በላይ የጮኹ ዜናዎችን አዋጆችን ለድቦችን ወዘተዎችን ለንለማ ኖረናል።

የኑሮ ውድነት እና ግሽበት ፋታ ነፃን ለሚለው ምሬት ጠቅላይ ሚኒስትሩ ውሳኔዎችን ለጡ። በተመረጡ ሽቀጦች ላይ የዋጋ ተመን መደረጉን። ልማታዊ መንግሥት በንግድ ሥርዓቱ ላይ ጣልቃ የመግባት መብት እንዳለው ሲያስረዱን ትኩረታችንን ላቡ። መፍትሔ ግን አልሆነምና ሌላ ትኩረት ማለለውኤ ዘዴ ተፈበረከ። ተመኑ መነሣቱን ልማታዊ መንግሥትም በአስመጭነት የመካፈል አቅም እንዳለው ሲያስረዱን ለነበቱ። የሽነው ሆኖ ጩኸቱ ዓመታትንም ተሻግሮ ዛሬም ድረስ አለ።

ትንሽ ማማረር ባለበት በዚያ ንቦች ይገኛሉ። አሥርም ሃያም አባላት ባሉበት ስብስብ እነሆ በዚያም የንብ ሠራዊት ይመሽጋል። በማንም ሕይወት የንብ ሠራዊት ጣልቃ ይገባል።

ለመሆኑ ነጻ ሆነን የምናደርገው ምንድን ነው? የአንድ መማሪያ ክፍል ተወካይ ሊመረጥ እንኳ ማን ጠቋሚ ማን አስጠቋሚ እንደሚሆን የንብ ሠራዊት ይወሰናል።

መጻፍ ዋጋ ያለከፍላል። መናገር ዋጋ ያለከፍላል። ማሰብ ራሱ ችግር ላይ እየጣለ!

እነሽ ዘመናችን በወከባ ተሞላ

ሊሮጡ የጀመሩትን ዕለት አመሻሽም ላይ አየሮጡ መፍጀት የኹላችን የዕለት ከዕለት ከንውን የሆነ ይመሥላል። ጠብ የሚል የጠፋበት ብክነት እና ወከባ! ስው ለሌላ ስለቤተሰቡም ልብስና ጉርስ በጭንቀት ተወጥሮ ይውላል።

ሁካታና ቱማታ በበዛበት ሕይወት ጠብ የምትል ለኬት እንደጥም ማርኪያ ሽናለች። ለው አብሮት ያደገውንና የጎለመለበትን ኢትዮጵያዊ ምግባር ወደጎን እየተወ!

መንገድ ላይ የተኛ በሽተኛን ዐይቶ መደንገጥ የችግረኛን ችግር መለማትና መርዳት እየቸገረ ነው። የየቤቱ ችግር ራስ ያዞራልና! ራሱን መጥቀም ያልተቻለበት ማጎበራዊ ሰልፍ ሌሎችን ለመጥቀም ያለችላል ብሎ ማለብ አስቸጋሪ ነውና።

ለዚህ ይኸን ሕዝቤንና ሀገሬን አገለግላለሁ የሕዝቤ ፍቅሩ አሸንፎኛል ሕዝቤ በደሉ እለቆጥቶኛል ፈተናውም አሳምሞኛል እንደቻልኩ መጠን ለሕዝቤ እሮጣለሁና ይሁንታችሁን ለጡኝ የሚል የፖለቲካ ለው በርሃብ

ለሚጮህ ሆዱ ዳቦ ሲያገኝ የገባውን ቃል አሽቀንጥሮ ጥሎ ሲቃወመው ለኖረው ፖለቲካ አጎብሳጅ ሆኖ የሚገኘው?

በጫጫታ መኻልም ቢኾን ያለች ትንሽ ጸጥታ ቅን መደሻን ይዛ ንሊናን ትወግራለች። የተኖረበትን የከንቱነት ዘመን ሁሉ አያሳስበች ለቁጭት ትዳርጋለች። በወከባ ተከቦ በጫጫታ ታጅቦ ሲሻ በዝርፊያ ሲልለት በዝምታ የተቆራመተ አስተዋይ በጸጥታ ሥፍራ ሲኾን ጨርቁን ጥሎ ቢኼድ ይመርጣልና ንሉን ሊገባበት በሚችለው ቀዳዶ ኹሉ የሠራውን ይወሽክታል። ግን ይሄ ለታመመ ማኅበረ-ፖለቲካዊ ኹነት የሚፈይደው ይኖር ይኾን?

ሀገራውና ድምጽ

አንድ አባት ከዋለበት ውሎ ሊገባ ልጆቹ ኹሉ በዝምታ ከተዋጡ ምን ሆነው ይሆን የሚል ጭንቀት ሊጠናውታል ይገባል። ያለዚያ ግን አሁን ያለበት የትዕቢት ወይም የድንቁርና ዘመን አልፎ ሌላ ዘመን ሊተካ ራሱን እስከማጥፋት የሚደርስ የመዘግየት እና የመጸጸት ለሜት እንዲለማው ሊያደርግ ይችላል። ይህ የሰው ልጅ ባሕርይ ነው።

ሀገራው ዝም ማለትን መርጧል። ምርጫ መጣልህ ቢሉት የሚደነግጥበት ቀልብ የለውም ። ሀገርህ በኢኮኖሚ ጭንቀት ቢሉት ለማድመጥ ጊዜም ፈቀደኝነትም የለውም ። የሀገራው ድምጽ በፍጹም ጸጥታ እንደሚለማ ከሽታ እንኳ ኃይል አጥቷል።

ከዝምታው ክቡድነት የተነሣ የሚሞቀውና የሚበርደው ነገር አጥቷል። ፓርቲዎች ተናከሱ ሲባል መረጃ ፍለጋ ደፋ ቀና የሚልበት ፈቃደኝነት የለውም። በመቃወምና በመደገፍ ያወጣው ሁሉ ድምጽ ዋጋ ቢለ ሆኖ መቅረቱን አምኗል። ከዚህ አምነቱ የሚያወጣው የመድፍ ጩኸት ይሆን?

ዳሩ ሐሳቡን ሰምቶ መልስ ለመስጠት የሚሻ ሳይኾን ፍረጃ ላይ የሚፋጠን ዐለቃ እለበትና ለሰምን አረመመ ብለን ለመከሰስ አንቸገራለን። ለመናገር ድምጹንም ለማለማት ያለበ ወይም የሞከረ ኹሉ ከአሁን አሁን ታፍሼ ታሰርኹ፤ በአሽባሪነት ተፈረጀኹ፤ ጥርስ ውስጥ መግባቴ ይኾን አያለ ሳይጨነቅ ያነጋል ማለቱም ይከብዳል።

መሪዎቹ በጫጫታ ውስጥ እንደጠፈ ዳንኪራ ለጎሊናቸው ቦታ የሚሠጡበት ጊዜ የለምና ድርጊቶቻቸው ሁሉ ለሜት ነዳሽ ይሆናሉ። ከፊትና ከኋላ አገናዝበው ትርፍና ኪላራውን አለልተው እየወሰኑ የሚመሩበት አጋጣሚ ጥቂት ነውና ሁሉም የአነሱ ጩኸታዊ ትእዛዝ እንዲደመጥ ካልሆነ በስተቀር ሌላው ምን ዐይነት አሳቤ እና አተያይ ይኖረዋል ብለው መስማትም ማየትም አልለመደባቸውም ።

ሽብር ናፋቂ፤ ኪራይ ሰብሳቢ፤ ጠባብ፤ ትምክህተኛ፤ ወዘተ ለማለት ደቂቃ አይፈጅባቸውም። በግሪካዊያን ልማድ ደግሞ ለአዲስ ነገር ፊት አለመስጠት ፈጥኖም መኮነን የድንቁርና ሥር ነው።

ምሁሩና ድምጽ

እንዳለመታደል ኾኖ መማር ወይም የተማሩትን ለመኖር መሞከር ችግር ላይ የሚጥልበት ማኅበረ ፖለቲካዊ አውነታ ነው ያለን። ሲማር የገነባውን ጎሊና ለመሸራረፍ፤ መኾን ያለበትን ሳይኾን እድርግ የተባለውን ለሚያደርግ፤ ብዙኃኑን ሳይኾን የጥቂቱን አለቆች ለሜት ለመስማት አዳሪ የሆነ ምሁር ከዕለት ዕለት ለውነቱ ሲጎልምስ ዓለማዊ ኑሮው ሲያምር እናያለን።

ይህን አውነታ ነው የተማርኩት፤ መኾንም ያለበት ይህ ነው ብሎ የተከራከረ አይደለም፤ ለመከራከር ያለበ ለለደት እና ለአሥር ይዳረጋል። እንጅማ ሐሳቡን ይፋ ሲያወጣ አልታየም።

የተማሩት ህሊና የሚያስፈልጋት ሀገራችን እድለቢስ ሆና የሚኖሩበትን ጎሊና የተጎናጸፉ ሰዎች ሞልተዋታል። ቃላት እየተሰሰፉ ለሰኬት ሳይኾን ለሰድብ የሚነገርባት ሀገር ናት።

ቆሎ ስለሚያርባቸው ዜጎች የሚያስብ የተማረና ባለውንበር ማግኘት ብርቅ ነው። ስለሚያቀያይረው መኪና ማለብ አለበት። ሲማረው የኖረው ዓለማዊ ወይም መንፈሳዊ ትምህርት ዘመዶችን ለመጥቀም እንዴት ዘዴ ሊሆነው እንደሚችል ያብላስላል። ወዲያውም ከዘመኑ ጋር ስመንዝ ሀቀኛ ጎሊናን እንዴት ማፈን እንዳለበት ማወቅ ይጠበቅበታል፤

ምሁራን ያልሰሙትን ጎሊና ማን እንዲሰማው ይጠበቃል? ምሁራን ያልፈቱትን ወይም ሊፈቱት ያልሞከሩትን ችግር ማን ይፈታል? ተምረናል ያሉት አልተመቸንም እንለደዳለን ከማለት ያለፈ ሥራ ከሠሩ መሥሎ መኖርን መልመድ ብቻ ነው። አንገብጋቢ የማህበረሰብ እንቅፋቶችን ማጽዳት አልቻሉም። ከሀገር ወጥቶ መጮኹን አንደስኬት የሚቆጥሩት ምሁራን ከሚያደርጉት ውሃ ቅዳ ውሃ መልስ ተግባር ይህች ሀገር ምን ተጠቀመች?

ካህናትና ልሳናቸው

የዛሬ ስምንት ዓመት አካባቢ ባሕርዳር ከተማ ውስጥ ቡና ስጦጣ እንድ መነኩሴ ካህን መጥቶ ለረዥም ለዓት ሲያወጋኝ ቆዩ። ከሚናገረው አንዳች የሚወድቅ ገለባ እልነበረም። ወደ ትግራይ ገዳማት እየተጓዘ መኾኑንና ለትራንስፖርት ገንዘብ እየሰበሰበ መኾኑን ነገረኝ። ጽድቅን ፍላጋ ኬሴን አራቆትኹ።

በቅርብ ጊዜ ደግሞ አዲስ አበባ ውስጥ ጎፋ ማዞሪያ አካባቢ እንድ ካፌ ውስጥ ተመሳሳይ ነገር ሆነ። ታዲያ ስውየውም ንግግሩም ጥየቃውም ያው ነበር። አዲሱ ነገር የእኔ እሽ ባይነት ወደ እምቢ ባይነት መቀየሩ ነበር። ይኼ ሰው ካህን መሆኑን ለልመና እየተጠቀመበት ነው። ከዚህ የሚዘገንነው ግን (ካህኑ?) በሰልኩ የወሲብ ፊልም ተሸከሞ የሚዞር ተልካሻ ሰካራም መሆኑ!

የኦርቶዶክስ ካህን ነን የሚሉ ብቻ አይደሉም የፕሮቴስታንት ፓስተር ወይም የእስልምና ሸክ ነን የሚሉም እምነቶችን ለግል ጥቅማቸው ማስጠበቂያ ሲያደርጉ አናያለን። የመናገሪያ ልሳንን ሊዘጋ ከሚታገል መንግስት ጋር በየጊዜው ለህዝብ ራስምታት የሚሆን ጫጫታ ይፈጥራሉ።

ሊያሻቸው አርስ በአርስ አለዚያም ከሌላው እምነት ጋር አምባጓርና ንትርክ በመፍጠር ትኩረት ሲያስለውጡ እናያለን። እኒህን የመሠሉ የሃይማኖት ሰዎች እንዲህ ለተወላገደ ማህበረ-ኢኮኖሚያዊ ኹኔታ የሚያበረኩቱት አዎንታዊ አስተዋጽኦ ምንድን ነው?

ቤተ-መንግሥት ድረስ ዘልቀው ገብተው ተጽሶ መፍጠር ይችሉ የነበሩት ካህናት ዛሬ የራሳቸውን እንኳ ችግር መፍታት አቅቷቸው የመንግሥት ሰዎችን ለግልግል እስከመጥራት ደርሰዋል። (አልሞ ተኳሽ ጠባቂ የቀጠሩትስ ስንት ይኾኑ?) በበጎ ሥነ-ምግባር እንቀርጸችኋለን የሚሉት ካህናት ዛሬ ዛሬ ዘመኑ ባለፈበት ማታለያ እያታለሱ የራሳቸውን ፍላጎት ሊያሟሉ ሊኳትኑ እናያለን።

ወጣቱና ግልፍተኝነቱ

በእርግጥ ወጣቱ ስለመብቱ ለመጠየቅ ከራሱ ውጭ ማንም እንደማይመጣለት የተረዳ ይመሥላል። ከቤታቸው ውጭ በጣም ተራ የፖለቲካ ወሬ ለማውራት እፋቸውን ሸፈን አካባቢያቸውን ገልመጥ የሚያደርጉ ጎልማሶችን ጥበብ ይንቃል። መናገር ያለበትን ባገኘው ቦታ ላይ ይናገራል። ካፌ ውስጥ አለዚያም ትራንስፖርት ላይ የተሰማውን ይናገራል። ድምጹን ከፍ አድርጎ ለመናገር ወጣቱ የሚታማ አይደለም ።

የዚህ ዐይነቱ በመጮህ ብቻ የማመን ግብታዊነት ከዕድሜ አለመብሰል እንደሚመጣ የሚያወሩት እናውቃለን ባዮች፤ የወጣቱን ሐሳብ ቢደግፉ እንኳ ድምጽ አውጥተው ለማበረታታት ወኔ የላቸውም ። ቀስ ማለት መልካም ነው እያሉ የፍርሃት ትንፋሻቸውን ከማጋባት ባለፈ!

በአርግጥ ታላላቆቹ የቀስ በሉ ምክራቸው ያዩትን በማየታቸው ሊኾን ይችላል። በየጊዜው በተካሄዱ የጎዳና ላይ ስልፎች ወይም ተቃውሞዎች መንግሥታት የሚሠጡትን የጭካኔ ምላሽ በማስታወስ ሊኖን ይችላል።

ግና ዝም በሉና ቀስ በሉ ላረመመች ሀገር መፍትሄ አይኾንም ። የተሻለ የመብት መጠየቂያ ዘዴ ኖሯቸው ካላስተማሩ እነሱ ራሳቸው ዝም ቢሉ የተሻለ ነው።

የኢሕአዴግ መንግሥት ዴሞክራሲያዊ አስታዳሪር አንዳስፈነባት በሚናገርባት ኢትዮጵያ መብቴ ተነፈገ የሚል ዜጋ ሕግ በሚፈቅድለት መንገድ መብቴን ሲጠይቅ በተፈቀደለት ነበር። በዜጎች ላይ ተሰንቅሮ የምናየውን ፍራቻ ጥሰው የወጡ ወጣቶችም ቢሆኑ ስሜታዊነት የበዛበት በመሠረተ ሐሳቡ ሳይሆን በአካሄዱ ችግር የሚታይበት የተቃውሞ ድምጽ ያስማሉ።

በልዩ ልዩ ሃይማኖታዊ በዓላት በስቴድዮም በታላቁ ሩጫ በርክት ብለው ሲገናኙ ጨካኝታቸውን ጮኽ ብለው ይጮኹታል። እዚህ ላይ የወጣቶቹን ሥልጡን አስመኾን ልብ ማለት ይቻላል።

ስለምልኮ ወይም ለስፖርት በተሰናዳ መድረክ ላይ የፖለቲካ ጨካኝትን ማስማት ብሶት የወሰደው መሆኑ ቢያስምንም እንኳ ስህተት ነው። ስሜታዊነትም!

ካፌዎችን ያንቀጠቀጠ ትውልድ

የዛሬን አያድርገውና ሦስት የምንኾን የአውራምባ ታይምስ ጋዜጣ ባልደረቦች ቡና ፉት ለማስት ወደ አንድ ካፌ ገባን። ካፌ ውስጥ መኾናቸውን የዘነጉ ወንድና ሴቶች ዓለማቸውን ይቀጫሉ። ባህል፣ ሃይማኖት፣ ማኅበራዊነት አያሳስባቸውም። ይህች ሀገር የት አየሄደች እንዳለች ዐየውቁም። በተለያየ አጋጣሚ ኪሳቸው ውስጥ የገባ ገንዘብ ይዘው መቅበጥ ብቻ! ይኼኔ ከመኻላችን አንዱ ካፌዎችን ያንቀጠቀጠ ትውልድ አለ።

ግድ የለሽች (ምናልባት የባለወንበርና ሙስና በሳተኛ ልጆች) ስለማንም አይጨነቁም። ቢችሉ ከብርን ባህልን ማንነትን እየሸጡ ሱሪ ዝቅ ማድረግ፣ ጆሮ መበላት፣ የወሊብ እርቦኝነታቸውን ማስመስከር፣ ለእዳዲስ ልማዶች ደጋፊ መሆናቸውን ማስመስከር ምንም ያኽል ቢያስከፍል ካፌን ማንቀጥቀጥ ተግባራቸው ነው።

ከዚህ ችሉ ብልጭልጭ ነገር በፊት ዴሞክራሲ እና ሥልጣኔ እይደለም የሚታያቸው። የዕድሜ እጭርነት እና አሁኑኑ የመደስት ከጎሎትን ብሎም ግላዊነትን ነው ሊያዳብሩ የሚፈልጉት። ከዚህ ካፌ እንቀጥቃጭ ትውልድ ነው ባህልን ንቆ ሰዶላር በቀጥታ የቴሌቭዥን ሥርጭት ወሲብን የምታከፋፈል፣ ውጭ ሀገር ስመኼድ ስዶማዊነት የሚተገብር ጎረምሳ፣ ለጊዜያዊ ምርቃና በግቢው ውስጥ ማሪዋና የሚያሳብብ ታዲያ ለፈለቀው!

የጋጠወጦች አብዮት

ቃሉን ለሚገባው መምረጤ ነው። እንጅ አንድ ሰሞን አቶ መለስ ዜናዊ የግሉን ፕሬስ ለማሸማቀቅ እንደተጠቀሙት ጋጠወጦች ለማለት ፈልጌ አይደለም።

ስው ቢያሻው ጻድቅ ሽና ከመላዕክት በላይ እንዲወጣ መቻሉን ዕምነቶች ይመስከራሉ። ከሩቅ እና ከመካከለኛው ምሥራቅ የመጡ ዕምነቶቻችን ችሉ የስው ልጅን የመስልጠን፣ የመንቃት፣ የመንጸት የመብቃትንም መጠን ያለገደብ ይገልጹታል። እናም ስው ከመላዕክት በላይ ምሉዕ ከመላዕክት በላይ ብቁ ይሆናል።

ዓለም ሠለጠነች በተባለበት በዚህ ዘመን በቀደምትነት ሥልጡን በሽኑት እውሮፓዊያን እና እሜሪካዊያን ከተሞች የተገነቡት ቤተ-መቅደሶች ወደ ጭፈራ እና ዝሙት ቤት በተቀየሩበት በዚህ ዘመን ከነከብራቸው ያሉ ቤተ ዕምነቶች የኢትዮጵያ መገለጫዎች ናቸው። ፈሪሃ እግዚአብሔር በተለይ የገጠሪቱ ኢትዮጵያ መገለጫ ነው። (ብለን ለመክራከር የሐበሻ ሞራል ስለሚያለገድደንም)

ለው ከእንስሳ በታች

ዳንዴል ክብረት በኹለት ሃውልቶች ወግ መድብሉ ውስጥ እንዲህ የምትል ተረት ተመስ እውነታ አስፍሯል።

« ለው ስለምን ይሰድበናል? ለው ስለባለን አንተ ውሻ የሚባለው ለምንድን ነው? ለው ከተፈጥሮ ውጭ የሽን ተራክቦ ስላደረገ አንዴት እንስሳ ተብሎ ይሰደባል? ከእንስሳት መካከል ታናሽዋን አለዚያም አሮጊቷን የሚደፍር አለን? ከእንስሳት መካከል ሴት ሴት አለዚያስ ወንድ ከወንድ ጋር ተራክቦ የሚያደርግ ነውራም አለን? »

ይህ የእንስሶቹ ውይይት ከፍ ሲል እንዳልነው ከመላዕክት በላይ ሊመጥቅ የሚችለው የስው ልጅ ከእንስሳት በታች ደግሞ አንዴት ሊወርድ እደሚችል ያሳየናል።

መሠልጠንና ዘመናዊ መሆን ለበጎ ነገር ሲሆን ይመስጣል። ሰውን ከድንቁርና ከድህነት ከበሽታ ከስግብግብነት ነጻ ለመውጣት ሊሆን ያስደታስታል። መሠልጠን!

መሠልጠንን ምክንያት በማድረግ ከቤታችን ደፍ እርቆ የማይወለድን፣ ለበጎ ምግባራችን እግር ብረት የሚሆንብንን እስተሳስብ ማበልጸግ ግን ትርፋ ድካም ነው።

ስዎች ተርበው በየድልድዩ ሥር ባሉበት እናቶቻቸው ለልጆቻቸው የሚቆርሱት እጥተው ለምነው እያደሩ በፈሰታል ቤት በሚኖሩበት ከተማም ውስጥ ጥቂቶቹ አስፓልት ላይ የተቋተን ጎርፍ በመኪና ጎማ ረጭተው ሲሸቀዳረሙ ለሀገራዊ ጥሪ መልስ ሊሠጡ አይደለም። ውስኪ አስቀድተው በወሲብ ሊቀብጡ ስለቋመጡ እንጂ።

ይህ መጥፎ ልማድ የተጣባቸው ለሀገር፣ ለህዝብ፣ ለወገን፣ ለሥራ፣ ለእውቀት፣ ለጥበብ፣ ለልማትም የሚውል አንዳች ጠብታ ቅንነት የላቸውም። ከኖሩበትና ከሚኖሩበት ዘመን በሒሳብ ቢስላ ብዙውን

በዝሙት፤ በመጠጥ አና በእጽ ይጨርሱታል። ይህ ጸየፈብን ብለን እንደ ኢትዮጵያዊ መናገር ከጀመርን ለንብተናል።

የባለ አለ

የኢትዮጵያን ምድር ረግጦ የተመለሰ ጸፈው የተባለውን ብናነብ ብዙ በጎ ነገር ቢሆን እንጅ ከሚያወራብ/ል/ን ብዙው ክፉ አንጻልኸን አርግጠኛ መኾን መብታችን ነው። የሚያነሡልን በጎ ነገር ብዙ የታወቀ እንደኾነ ኹሉ ከሚያነሱበን ክፉ ነገሮች ውስጥ ግን በግብረሰዶማዊነት ወይም ለዶማዊነትን በመደገፍና በመፍቀድ የተጸፈብንን ዘመን ዐላውቅም። ከአይካሳ የጅጅዓ.ም ጉባዔ ውጭ ማለቴ ነው። ስለወሲብ ነጋዴዎቻችንም እንደሁ!

ሀገሪቱ የሃይማኖቶች ሀገር ናት። በአፍሪካ ብሎም በዓለም ታሪክ ውስጥ ሦስቱን ታላላቅ የዓለም ሃይማኖቶች ቀድሞ በመቀበል ጠብቆም በማቆየት የተመለከነች ሀገር ናት። መንግሥት ራሱ ቆጥሮ ያልደረሳባቸውን በርካታ ብሔርና ብሔረሰቦች ያቀፈች ሀገራችን ማንም ዜጋዋ (በይፋ) የማይደግፈውን ጉባዔ ያስተናገደችበት ያ ታሪክ የጸያፍ ታሪካችን እንድ አካል ኾነ!

ለመኾኑ የጉባዔው በአዲስ አበባ ውስጥ መካሄድ ጥቅሙ ምንድን ነበር? ጉባዔውን ያስተናገደችው ሀገራችን በጉባዔው ማግለት ስንት አጥፍ አደገች? ሕዝባችን ስንት በመቶ ይኾን የሠለጠነው? ስንት የዩንቨርሲቲ ምሩቅ የሥራ ዕድል ተፈጠረለት? ስንት የተራሱ ጠግበው አደሩ? ለዚህ ሁሉ መልስ የለንም። ምን ትርፍ ለማምጣት ይሆን የሀገር ክብር፣ ሞራል፣ የሀገር ማንነት፣ የሃይማኖቶች ደግማና የዜጎች ክብር የተሸጠው? ትርፉ ቁጭት ብቻ!

አንዳንድ ተከራካሪዎች ግብረሰዶማዊነት የግል መብት እንደሆነ ይናገራሉ። ማንም ያሻውን የማድረግ መብት እንዳለው በመጠቀም። መቼም ግለሰብና ጥጋበኛ መንግሥት ያሻውን የማድረግ መብት ቢኖረው መጨረሻው ያለገደብ ሊሆን አይችልም ። የግል መብት መብት ሊኾን የሚችለው

የመጀመሪያው በአካባቢውና በሌሎች ላይ ጉዳት የማያደርስ ከኾነ ነው። ይህም ቢኾን እንኳ በራሱ በግለሰቡ ላይ ጉዳት እንደማያስከትል መታወቅ አለበት።

ራስን ማጥፋት መብት አይደለም፤ አደንዛኸር እጽ መጠቀም መብት አይደለም፤ ጠጥቶ መንዳት መብት አይደለም፤ በጋብቻ ላይ ጋብቻ መብት አይደለም። ታዲያ ግብረሰዶማዊነት መብት ሊኾን የሚችለው የትኛው የጤና ባለሙያ መልካም ስለመኾኑ ማረጋገጫ ቢሰጥ ነው?

ከሥነ-ፍጥረት ጀምሮ ጋብቻም ይሁን ወሲብ መሠረታዊ ዓላማው ዘርን መተካት መቻል ነው። ትውልድን ማስቀጠል ነው። ከአነዚህ ኹሉ ነገሮች ተነሥተን ግብረሰዶሞችን መደገፍ እለዚያም ዕውቅና መስጠት ራስን ለኪሳራ መዳረግ መሆኑን ማወቅ አያዳግትም ።

እነችችኒያ

አዲስ አበባ መልክ ብዙ ናት። ገጽዋ ብዙ ነው። ርቦት የሚያዛጋ የፌስታል ቤት ነዋሪን እና ደልቶት ሊያቀረሽ የሚያድርን ቱጃር አቅፋለች። ተስፋችን አምላካችን ከሚሉ ምዕመናን መጻኛችን ገንዘባችን እስከሚሉ ነጋዴዎች አባል አድርጋ ይዛለች። አዲስ አበባ!

በግቢ ገብርዔል፤ በየክ ሚካኔል፤ በዑራዔልና በቦሌ መዳኅኔዓለም የሴሊት ቅዳሴ ታጀበው ዓለማዊ አሳት ውስጥ የሚዳክሩ የካዛንችስ፤ ሃያኹለትና የችችኒያ ቆንጃጅት አሉ።

የአንግዶችን ወደ አዲስአበባ መምጣት፤ የተለያዩ ጉባዔዎችን መካኼድ አስመልክቶ ወሬ አያነፈነፉ አዲስ ዓመት እንደሚቀበል ለው ሽር ጉድ ይላሉ። ሥጋቸውን ሸጠው ገንዘብ ለመለብሰብ። ይህን የሴቶች ከንዋኔ ዛሬ ዛሬ ወንዶችም ተያይዘውታል። አካባቢዎቹ አይጨልምባቸውም። ሊመሽ ይነጋላቸዋል።

ኢትዮጵያዊ ክብሩን በነውሩ ያጀለባቸው ሥፍራዎች! ጠያቂ የሌለበት፤ በሥጋቸው በኩል ሀገራቸውን የሚሸጡ! በተጠቀለው ስፍራ የወሲብ ንግድ